

Gárdonyi Géza

Falusi verebek

köznapi történet 3 felvonásban

SZEMÉLYEK:

A biró

Erzsi, a biró huga

Veron néni, a biró rokona

Bandi, kisbiró

Zódág Jani

Zódág Teca, Janinak az anyja

Panni

Jópál Máté, falusi gazda

Sárfewy

Zsigovics, orvos

Zsigovicsné

Berta, Zsigovicsék leánya

Kapitány

Kerekes, Sárfewy kulcsárja

Kálmán, Feri a biró gyermekei

Vica, fővárosi cseléd

Egy legény

Házmester

Egy leány

Falusi legények, leányok, gyermekek, cigányok.

Boltos inasok.

Történik az első felvonás faluhelyen a biró udvarán;
a második és harmadik Budapesten, Zsigovicsék lakásán.

ELSŐ FELVONÁS.

(Módos parasztház udvara.)

(Jobbfelől tornácos ház. Mögötte kis domb, amelyre a gyalogút felkanyarodik. Állhat ódon fakereszt is, de nem éles vonalakban.)

(Balfelől elől vén fa áll őszi sárgulásban. Alatta malomkőasztal és székek. Hátsó falusi utca. Túlraól kissé völgyben falusi házak, aztán ismét házak dombon, kazlak a házak között; távoli templomtorony. A kocsis-út vonala a völgybe kanyarodik.)

(Hátsó balfelől pince, jobbfelől pad.)

(Az asztal mellett ponyva, és rajta aszalt szilva. A tornác mellett is szék áll.)

ELSŐ JELENET.

A bíró, Erzs (Bözs), Veron, Bandi, legények.

BÍRÓ. *(A tornácra áll. Kékposztós, ötvenéves egészséges ember.)*

ERZSI (Bözs). *(Az asztal mellett áll. Bús. A mozgása is a következőkben lassú, mint elbúsult lelkekhez illik. A kezében szakajtókosár.)*

VERON. *(Ötvenéves asszony. A ponyváról takarítja a szilvát.)*

BANDI. *(Fiatal legény szűrben, posztó mellényben, ingben, gatyában. Az udvar közepén áll. A kalapját lógatja a kezében. A bíró szavait hallgatta.)*

LEGÉNYEK. *(Künn egy nótá másodík felét dúdolják parasztosan.)*

BÍRÓ. Erigy csak Bandi: szólj azoknak a legényeknek, hogy jöjjenek be. *(Bözséhez.)* Te Bözs végy rád valamit az ünneplőből. Hallom, hogy urak jöttek a faluba.

VERON. Még délelőtt. A Sárfejú tekintetes úr...

ERZSI. Kapok magamra valamit. *(Bemegy a házba.)*

BANDI *(Ki a kapun. Balra néz.)* Gyertek be hé! A bíró úr szólít.

MÁSODIK JELENET.

Előbbie, három legény.

LEGÉNYEK. *(Abbahagyják a gajdolást. Ünneplő ruhába öltözött, barnapiros falusi arcú fiúk. A kalapjukon mellig csüngő nemzeti színű pántlika. A kezökben hosszunyaku boros üveg. Kissé tántorogva lépnek be a kapun.)*

BÍRÓ *(Haragosan.)* Az imént doboltattam ki, nem hallottátok? hogy arra a kastély felé ne kurjongassatok! Hallom, valami urak jöttek, lehet, hogy köztük a szolgabíró úr is. Hát ha a fületek nem érti, majd a hátatokon doboltatok! *(Enyhébb hangon.)* Aztán ne felejtsetek el, hogy hajnalban indultok. Aki részegen állít be a kaszárnyába, pofonnal köszöntik.

LEGÉNYEK. Józanok leszünk mink, bíró uram, mire odaérünk. Józanok leszünk. *(Köszö-
nésre billentik a kalapot és el.)*

HARMADIK JELENET.

Biró, Veron, Zódág Jani, Bandi, Erzsi.

JANI. *(A kifelé haladó legények közt lép be. Szintén ünneplősen van öltözve. Szűr is van rajta félvállon. Az oldalán a község dobja. A kezében dobverők.)*

BIRÓ. *(Janihoz.)* Hát itt a Bandi. Most már leteheted a hivatalt.

ERZSI. *(Kilép és búsan néz Janira.)*

JANI. *(A fához megyen. Egy hosszú vékony bot van a fához támasztva. Fogja és Bandinak átnyújtja. Kedvetlen-komolyan.)* Hát ihol a kisbirói pálca. Viseld tisztességgel. Ihol a község dobja is. Takard be a szűrőddel, mikor esső esik.

BIRÓ. Még tizenöt korona a járandóságod. *(Szíjjal körütekert bőrbugyellárist von elő a dolmányából. Mig azt oldozza, Bandinak.)* Eridj legelőször is Jópál Mátéhoz. Mondd neki, hogy jöjjön át egy szóra.

BANDI. *(Balra lépked a háttérbe s néz.)* Amott jön a szekérrel, bíró uram.

BIRÓ. Szólj neki.

BANDI. *(El balra.)*

BIRÓ. *(Beleolvassa a pénzt a Jani tenyerébe.)* Egy, kettő... öt... tiz... tizenöt. Derék fiu vótál. Ha visszakerülsz a katonaságtul, megint megkaphatod a kisbiróságot. Ámbátor akkor már aligha én leszek a bíró.

PANNI. *(Belép. Ünneplő ruhába van öltözve. Megáll belől a kapu mellett, és szemérmesen a földre néz. A kezében csipkés zsebkendő. Mind a két kezével tartja a kebelén.)*

JANI: *(Elérzékenyülten pislog.)* Köszönöm bíró uram az erántam való jóságát, sok szép tanítását, még a keménységét is. Isten áldja meg minden házanépével, minden jószágával. *(Le-csüggeszti a fejét, aztán Veronhoz lép.)* Isten áldja meg Veron néni. Köszönöm a sok mindenféle, sok mindenféle jóságát, áldott kezét...

VERON. Nesze egy marok szilva. Tedd a szűröd ujjába. Szereted te a nyalánkságot. *(Két összemarok szilvát tesz Janinak a szűre-ujjába.)*

JANI. *(Búskomolyan tartja a szűrét.)* Köszönöm Veron néni. Áldja meg az Isten. *(Kezet szorít vele, aztán Erzsikehez megyen. Látszik, hogy neki is akar valami szépet mondani, de nehéz a szivből fakadó szép szó útja a nép fiának. Csak ennyi lesz belőle.)* Isten áldjon meg Erzsike.

ERZSI. *(Billent a fejével. Aztán lehorgasztott fejjel az asztalhoz megy. Áll búsan.)*

VERON. *(Egy kosár szilvával bemegy a házba.)*

NEGYEDIK JELENET.

Előbbie, Zódág Teca.

TECA. *(Jobbról jön kissé sietést. Fájdalmas hangon.)* Bíró uram! Hát csakugyan elviszik?

BIRÓ. Eredj haza Teca. Nincs azon változtatás.

TECA. Felmegyek császárhoz. Megmondom neki...

BIRÓ. A legnagyobb urak gyerekeit is elviszik.

TECA. *(Folytatja.)*... hogy más anyának egyetlen gyermekét meghagyják. Az enyimet elviszik. Micsoda igazság ez?

BIRÓ. Most több katona kell.

TECA. De az nem igazság és nem igazság! *(Sir.)*

JANI. *(Legyint.)* Sohse jajgasson édesanyám. Ha egyszer a császár parancsolja, nincsen engedelem. *(El balra.)*

BIRÓ. *(Magában morfondíroz.)* A Sárfejű? Bizonyosan eljönnek hozzám is.

TECA. *(Kiséri.)* Ki műveli azt a kis földemet? Ki fogja be a szememet, ha meghalok?

BIRÓ. Magad is megkapálhatod azt Teca. *(Be a házba.)*

TECA. *(Utána beszél.)* De háboru lehet. Elvesztem az egyetlen fiamat... *(A fejét a két kezébe fogja:)* Oh Istenem, milyen árvaságra maradok! *(Erzsihez.)* Szólj érte angyalom! Szólj érte egy jó szót! Hiszen ha te felnyitnád a szádat...

ERZSI. *(Félrefordultán törölt egy könnycseppet a szeméből. Szomorún mosolyogva:)* Éppen én szólhatok érte...

VERON. *(Visszatér a szakajtókosárral.)*

TECA. Terád hallgat még a jó Isten is. A bátyádnak a szívéhez közelebb vagy mint én. A bátyádnak csak egy szavába kerül...

ERZSI. Ne keserítsen maga is.

TECA. *(A fejét fogva.)* Oh Istenem, Istenem, de besötétedett nekem! de besötétedett! *(El jobbra.)*

ÖTÖDIK JELENET.

Erzsi, Veron, Panni.

PANNI. *(Erzsihez szomorún.)* Bemehetek-e ide? vagy a községházára kell mennem?

ERZSI. *(Szomorún.)* Mit akarsz Panni?

PANNI. Cselédkönyvet.

ERZSI. *(Folyton ránézve, lélekből szakadó szóval.)* Utána még?

PANNI. *(Bólint.)* Utána.

VERON. *(Guggoltában Bözsihez.)* Hát hogyan menne utána, ha szereti.

ERZSI. De hiszen még nem tudod, hol fog katonáskodni? Lehet, hogy Pesten, lehet, hogy Veszprémben, hogy Karakóban, vagy Miskolcon.

PANNI. Megírja. Ha véletlenül a pesti kaszárnnyába tennék, legjobban szeretném. Tudod, hogy Balogh-Kis Marcsa is ott szógál. Szerez az nekem helyet. De ha nem odateszik, akárhova is utána megyek.

ERZSI. *(Hosszan néz az arcára. Alig észrevehetőn bólogatva. Kis szünet után.)* Boldog!

VERON. Bezony boldog! Hej mikor én fiatal vótam... De boldog is aki fiatal. *(Be a házba egy kosár szilvával.)*

PANNI. Te is megírhatnád nekem azt a rongyos kis levelet.

ERZSI. *(Megütődve.)* Mit gondolsz!

PANNI. A te írásod is van olyan szép, mint bátyádé, ha nem szebb. A község pöcséttyit ráütheted.

ERZSI. De le is vágná a kezemet a bátyám!

PANNI. *(Körülpillant. Valamit akar titkon mondani.)* Jópál... *(A fa mellé búvik.)* Nem akarom, hogy mindenki tudja. Te, ne mondd neki, hogy cselédnek állok...

HATODIK JELENET.

Erzsi, Panni, Jópál.

JÓPÁL. *(Negyvenes, nyalka ember, mosolygós képű. Szűrben, gatyában jár. Ostor van nála. Balról jön. A kerítésre könyököl. Kis szünetre.)* Jónapot Bözsike! Mit dógozol?

ERZSI. *(Szívesen.)* Ezt a kis aszalt szilvát takarítjuk be. Jónapot Máté bácsi.

JÓPÁL. Tudod-e mivel jó a szilva?

ERZSI. Sok mindennel, de magába is jó ez.

JÓPÁL. Mogyoróval. Nézd hoztam neked egy marokkal a szőlőből.

ERZSI. *(Odasiet és a tenyerét nyújtja. Hálásan.)* Maga mindig gondol rám Máté bácsi. Én nem tudom...

JÓPÁL. Egynehány szál virágra is akadtam a gyepübe. Gondoltam mán nem hagyom ott: odaadom valami lyánynak. *(Átnyújtja.)*

ERZSI. *(Hálásan.)*... Maga olyan jó ember. Köszönöm. Várjon, leteszem ezt a mogyorót. *(A mogyoróval az asztalhoz fut. A szakajtó kosárba önti. Visszafut.)* Köszönöm. *(A virágokra gyönyörködik.)* Harangvirág. Ördögcsipte fű, Szt.-Péter vesszeje...

JÓPÁL. Tedd pohárba. Illik al lyányszobába... *(Az egész beszélgetésben szinte felfalja a szemével a leányt.)*

PANNI. *(Kiles, és a bal előtérben lappangva el.)*

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, Kisbiró.

KISBIRÓ. *(Balról jön.)* Jópál gazduram! Tessen beljebb. Biró uram kíván valamit.

JÓPÁL. Ecceribe, csak hazahajtom mán a szekeremet! *(Jobbra indul.)*

KISBIRÓ. *(Vele tart.)* Mer gondolom, hogy uri vendégek érkeztek...

JÓPÁL. Tudom: a Sárfejú tekintetes úr. *(El mind a ketten.)*

NYOLCADIK JELENET.

Erzsi, később a Biró, még később Panni.

ERZSI. *(A virágokra gyönyörködve. A fa felé beszél.)* Milyen szives ember! Ámbár lehet, hogy valamit akar a bátyámtól. Bujj már elő no! *(Csodálkozva látja, hogy Panni nincs ott.)*

BIRÓ. *(A beszéd alatt kilép.)* No még most sincs itt?

ERZSI. Jópál bácsi? Éppen most lépett el. Mingyán visszatér.

BIRÓ. *(Összevont szemöldökkel.)* Ki adta azt a virágot?

ERZSI. *(Örömmel.)* Máté bácsi. Egy marok mogyorót is adott.

PANNI *(Lappangva visszatér.)*

BIRÓ. *(Az arca kiderül.)* Jó ember az a Máté, mi? *(A szeme szögletéből élesen nézi a leányt.)*

ERZSI. *(Melegen.)* Igazán jó. Hiszen a nevében is benne van.

BIRÓ. *(Gondolkodva néz a hugára. Kis szünet. Aztán megfordul. Visszatér a házba.)*

KILENCEDIK JELENET.

Erzsi, Panni.

PANNI. *(Előlép. Hegyes szemmel.)* Nem értelek téged Bözsi.

ERZSI. *(Csodálkozó szemmel.)* Miért?

PANNI. Ha ezt Jani látta vóna...

ERZSI. Látta vóna...?

PANNI. Elfogadtad vóna?

ERZSI. Hát mért ne?

PANNI. Virágot? Özvegy embertől?

ERZSI. *(Megrendül.)*

PANNI. Olyan mézes szóval... Olyan nézéssel...

ERZSI. *(Elirtózva bámul Fannira. A virágot a földre csapja. Maga elé.)* Oh, hogy nem gondoltam...

PANNI. Hát nincs neked szemed?

ERZSI. *(Boszusan.)* No de olyan idős ember... Egy bácsi...

PANNI. Dejszen nagy kutya az!

ERZSI. *(Mereven néz Fannira.)* Te Panni! *(Megfenyegeti.)* Nehogy valakinek kotyogj, Janiról.

PANNI. Hova gondolsz?

ERZSI. Mert azt a jó Istenen kívül senki se tudja. A bátyám megölné, ha a fülibe menne, hogy engem megölelt. *(Keserűn.)* Nem is vót szép, hogy ránk leselkedtél!

PANNI. Én nem lestelek. Csak benéztem a garádon, hogy mi dolga a kertben a kisbirónak? hát éppen akkor csókolt...

ERZSI. *(Hevesen.)* Csak megölelt.

PANNI. Megcsókolt! Láttam, hogy megcsókolt!

ERZSI. *(Könyörgőn.)* No csak hallgass, hallgass, hallgass!

TIZEDIK JELENET.

Előbbiek, Biró, később Veron.

BIRÓ. *(Kiszól az ablakon.)* Mit akarsz Panna?

PANNI *(Hallgat. A fejét szemérmesen lehorgasztja.)*

ERZSI. *(Ránéz Pannára, hogy miért hallgat.)* Cselédkönyvet akar, de szégyell kérni.¹

BIRÓ. Mit szégyelsz azon? A munka tisztesség! Hát nézd, ez annak a rendje: Átmegy a szomszédfaluba az új jegyző urhoz, akit a múlt héten választottak. Megmondod, hogy idevaló vagy. Én küldtelek. Kapsz tőle egy idevalósági írást. Idehozod. Akkor osztán ráütöm a község pöcséttyit, és elmehetsz vele a szolgabíró úrhoz. Ott kapod ki a cselédkönyvet arra az írásra.

ERZSI. *(Mind erre figyelt.)*

VERON. *(Kilép.)*

PANNI. Köszönöm a jóakarátját bíró uram.

VERON. *(Erzsihez.)* No, siessünk. Fogd meg a ponyva szélit. *(Beleöntik a szilvát a ponyvából a kosárba.)*

PANNI. *(Egy pillanatra segít.)*

VERON. Micsoda mogyoró ez?²

ERZSI. *(Kedvetlenül.)* Hozták. Adj oda valami gyerekeknek.

VERON. *(Panninak.)* El is kíséred talán?

PANNI. Csak az állomásig. Nem vagyok-e mátkája?

VERON. *(Sóhaj.)* Hej mikor én is... De én csak az ablakból sirattam, mer elkendőzve még nem vótunk.

PANNI. *(Erzsihez.)* Te nem jössz el?

ERZSI. Hova?

PANNI. A legénybúcsúzásra.

ERZSI. *(Búsan.)* Nem hiszem, hogy elereszt a bátyám.

PANNI. Mér ne eresztene el?

ERZSI. Mer nekem nincs ott senkim. *(Titkon int neki, hogy el ne járjon a szája.)*

¹ Persze a vidéki színpadokon mindenütt azonnal fog felelni a szereplő.

² Néhol ezt így fogják mondani: Micsoda mogyoró ez!

PANNI. Veron nénivel bizony elereszt. *(Erzsihez.)* Ne szóljatok senkinek erről a cselédkönyvről.

ERZSI. Tán titokba méggy?

PANNI. *(Bólint el.)*

VERON. Jól teszed! Haj a szeretet! Az mozgatja tán a csigabigát is!

ERZSI. *(Csodálkozva.)* Jól teszi?

VERON. Jól hát! Mán én csak aszondom, hogy két szerető szívet vétek elválasztani.

ERZSI. Mit mond? Oh de szépen mondta!

VERON. Hogy izé e: két szerető szívet vétek elválasztani. Ugy van a lelkem. Magának a császárnak is meg merném mondani. Hej! Ha én ezt meggondótam vóna fiatal koromba... hej! *(Sóhajt.)*

ERZSI. De hátha szegény a legény, gazdag a leány.

VERON. Akkor is vétek! Mindig vétek! Mer a szívnak nincsen urasága lelkem! A szegénynek a szíve csakúgy vajbúl van, mint a királyé. Az Isten azt egyformára szabta, mint az gyermeki orcát, vagy szemet, vagy fület. Szegénynek, gazdagnak egyforma a füle, szeme, gyermeke szépsége. Nincs különbség.

ERZSI. De hátha én vónék úgy?

VERON. *(Meghökken. Pillanatnyi szünetre.)* Csak nem tán?

ERZSI. *(Pillanatnyi szünetre.)* Nem. Csak példaképpen mondom.

VERON. Hát tudod: neked mégse lehetne, lelkem. Mert te a bíró huga vagy, az bírói háznak aranyos címere. De csak nem tán?

ERZSI. *(Boszusan.)* Mondom, hogy nem!

BIRÓ. *(Kilép a házból és megy a kapu felé.)*

TIZENEGYEDIK JELENET.

Bíró, Jópál, Kisbíró, kasideig még Erzsi és Veron.

JÓPÁL. *(Akkor ér a kapuhoz, mikor a bíró. Tisztább dolmány van rajta, mint előbb. Pipázik.)* Adj Isten! Hivatott kend. *(Szemszögletből Erzsire pillant. Kezel a bíróval.)*

KISBIRÓ. *(A kapu mellett marad belől.)*

BIRÓ. Gyere, gyere. *(Az asztalhoz vezeti. Leül.)* Tudod tán, hogy a fiatal Sárfeju megjött.

JÓPÁL. *(Állva marad.)* Láttam is őket. Három fiákerhintóval érkeztek.

ERZSI. *(Veronnal beviszi a holmit.)*

BIRÓ. Hasonlit az apjához?

JÓPÁL. Hasonlit aszongyák. *(Mosolyogva. Halkabban.)* Hasonlit Ződág Janihon is.

BIRÓ. Hát nézd csak: a fiatal ur vagy hivat, vagy idejön. Ha idejön, meg köll kinálnom egy ital borral. Az enyim veszett savanyú.

JÓPÁL. Jó. Adhatok akár aszút is.

BIRÓ. Aszúd is van?

JÓPÁL. Van.

BIRÓ. Aszút ne adj, mer a drága nekem. Hanem abbul a félkoronásbul vagy három üveggel. Mert lehet, hogy többen is jönnek. De mingyár.³

JÓPÁL. *(A kisbirónak.)* Bandi. Eriggy át, szólj az anyámnak, hogy három üveggel adjon a tavalyi legjobbul. Vagy nem úgy: három üveggel a három hátrúsó hordóbul, és egy üveg aszút is. *(A biróhoz.)* Hagy izleljék meg. Ha kérdik, mondja kend, hogy a kend termése, és hogy egy arany üvege. Az ilyen úrfélék könnyen csurgatják a pénzt.

KISBIRÓ. *(El.)*

BIRÓ. Fene kincses ember vagy te.⁴ Ül le csak ide. Hallod-e: a minap mondtál nekem valamit, hogy elváltunk. *(A botját az asztalra teszi, és a pipája parazsát nyomogatja.)*

JÓPÁL. Mit? Mán nem emlékszők.

BIRÓ. Hogy tréfásan azt kérdeztem: mennyiér adnád el a szőlődet? Azt felelted, hogy a Dárius kincseér se, de talán azér még szüretölhet kend benne.

JÓPÁL. Most mán emlékszek rá.

BIRÓ. Tréfáltál?

JÓPÁL. Nem én.

BIRÓ. Hát hogymint gondoltad ezt?

JÓPÁL. Hogy, hogymint gondoltam?

BIRÓ. Hogymint gondoltad? Tudod, hogy én régen szeretnék egy szőlőt ott a te dűlődön.

JÓPÁL. Hát bajos azt így megmondani. Hanem ha kendnek egyszer jó kedvét látom...

BIRÓ. Jó kedvetem látod? Most se fujok tán lángot az orrom likából.

JÓPÁL. *(Mosolyog és ravaszul emeli a szemöldökét.)*

BIRÓ. *(Pillanatig választ vár.)* Dehát mégis nem értem én azt sehogy: hogy a te szőlődbe én valamikor szüretölhessek... vétel nélkül.

JÓPÁL. Vétel nélkül. Mán hát vagy kend, vagy a fiai, - Isten akaratja választja meg, hogy kend-e vagy a fiai. *(A zenére fülel.)* Majd egyszer bor mellett elbeszélgetünk. *(Fölkel.)*

ERZSI. *(Kilép. Halk tánczene balról a távolból. Erősödve közeledik. Primitív rossz muzsika.)*

BIRÓ. Hát nézd. Gyere át este egy pohár borra. Osztt akkor magunk leszünk. *(Fölkel. Kiséri Jópált kifelé. Botját, pipáját az asztalon hagyja.)*

JÓPÁL. Hát mingyán küdöm a bort. Az aszúból kettőt küdök. Egyet kendnek. *(Erzsire pillant.)* De Erzsikének is egy pohárral belőle.

ERZSI. *(Veronnal a maradékot szedi össze az asztal körül. Az utcán balról néhány gyermek fut.)*

³ A borra mondja, hogy mingyár kell, tehát a mingyárt nagyobb hangsúlylyal.

⁴ A következő beszéd nyugodt menetű. A beszélő minden szavát meggondoltan mondja, tehát a szereplő ne szaporázza el.

VERON. *(Kikiált.)* Mi az gyerekek?

1. GYEREK. Ződág Jani muzsikáltat.

2. GYEREK. A jányokat szedik össze.

BIRÓ. *(Kikiséri Jópált s visszatér az asztalhoz. Fölveszi a botját és pipáját.)*

TIZENKETTEDIK JELENET.

Biró, Erzsi, Veron, Ződág Jani, néhány legénnyel, ünnepi ruhás leánnyal.

Kívül a kerítésen gyerekek és cigányok.

(A gyerek-kiáltás után még több gyerek megyen előre. Az udvaron levők várakozón fordulnak a zene felé.)

JANI. *(A cigányok előtt. Palack nincs nála, csak egy hosszú virágos pálca. Int a cigányoknak a kapuban, hogy hagyják abba a zenét. Leveszi a kalapját. Derült arccal.)* Szép jónapot adjon az Isten, bíró uram! Annak erányába tisztójjuk ezt a házat, hogy hónap berukkol az fiatal erdő. Hát az fiatal erdő egybegyűjti utoljára az virágszálakat, rúzsákat, liliomokat, ibolyákat és violákat. Az virágszálak közt legszöbb rúzsaszál az bíró uram huga Erzsike. Tessen elereszteni Erzsikét egy-két fordulóra, egy-két szökkenőre. Egykicsit megforgassuk, egykicsit megugrassuk, osztég hazapöndörítsük illendőképpen.

LEÁNYOK. *(Közreveszik Erzsit.)*

LEGÉNYEK. Tessen elereszteni. Éjféltre hazahozzuk.

LEÁNYOK. Előbb is.

BIRÓ. *(Nyersen.)* Nem lehet. Dolga van itthon. Tik is mértékkal igyatok, ahogy megmondtam.

MIND. *(Kérlelően.)* Csak egy órára legalább.

BIRÓ. *(Haragosan.)* Ha én egyszer azt mondtam valamire, hogy „nem”, abbul sohse lett egyéb, csak „nem”.

MIND. *(Elhököl és megy a kapu felé.)*

EGY GYEREK. *(Künn.)* Urak jönnek, bíró uram!

BIRÓ. Táguljatok!

KISBIRÓ. *(Kosárban palackokat hoz.)* Bíró uram ihol jönnek a Sárfejú úrék. Hova tegyem ezt a bort?

BIRÓ. Ide a pincébe, az ajtó mellé.

EGY LEÁNY. *(Meglöki a kisbirót a könyökével.)* Ne soká késs!

KISBIRÓ. *(Szerelmes pillantással.)* Mihent beestveledik... *(Más hangon.)* Te! Addig ne merj ám táncolni!

EGY LEÁNY. Megvárlak. *(El.)*

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek, Zsigovics, Zsigovicsné, Berta, Kapitány, Sárfewy.

(Ez utóbbi hármon lovagló ruha van. Berta 25-30 éves leány. Szép. Zsigovics pirosorru ember. Zsigovicsné lábán fehér szarvasbőr cipő. Elegáns dáma. A kifelé tolongó csoport között jönnek be.)

KAPITÁNY. No mi van itt? Lakodalom?

JANI. *(Búsan pillant Erzsire.)* Temetésnél is szomorubb vigasság. *(Lecsüggeszti a fejét.)*

SÁRFEWY. *(Monoklis, vézna figura. A kiejtése mágnásos. Arcban hasonlít Ződág Janihoz.)*⁵
Itt lakik a bíró úr?

BIRÓ. Én vagyok. Szolgálatjára.

SÁRFEWY. *(A bíróhoz.)* A nevem Sárfoi. *(Könnyű bemutató mozdulattal.)* A vendégeim. Látni óhajtottuk az én szép szülőfalumat.

BIRÓ. *(A bemutatásra.)* Isten éltesse. *(A vendégek bemutatására.)*... mindnyájokat. *(Fejét örvendezve csóválja.)* Aj, aj, csakhoggy egyszer láthassuk mán a tekintetes urat. De akárhon is megismertem volna.

SÁRFEWY. Hasonlítok az atyámhoz, mi?

BIRÓ. Szakasztott mása a boldogultnak. Tessék.

(A szoba felé int. Bevezeti őket.)

ZSIGOVICSNÉ. *(A társaihoz.)* Hát jó: nézzünk meg egy népies szobát. *(A bíróhoz.)* Engem a nép igen érdekel. A művészet, a himzések; hogyan laknak? hogyan élnek a boldog falusiak?

SÁRFEWY. *(A bíróhoz.)* De régen készültem már... Hiszen tudja, hogy egyéves koromban elvitt az anyám.

BIRÓ. Tudom. Pestre.

SÁRFEWY. Párisba.

Mind. *(Be. Veron követi őket.)*

EGY LEGÉNY. *(Janihoz.)* Gyere hát. *(A legénytársaival összeölelkezve el.)*

JANI. *(A szemét Bözsire függeszti.)* Csak menjetek, mingyárt követlek én is.

MIND. *(El. Csak Jani és Erzsi marad.)*

(A muzsika újra megszólal, de csakhamar elhalkul.)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Erzsi, Jani.

ERZSI. *(Néz először a bemenő vendégekre, mikor aztán az utolsó is bement, Janira. Kis szünetre vigasztalón, érzéssel.)* Ne keseregjen nagyon!

JANI. Mért nem eresztenek el?

⁵ Szemöldök maszkkal csinálendő.

ERZSI. *(Vállat von.)* Tudja, hogy a bátyám milyen akaratos.

JANI. *(Aggodalmasan.)* Megtudták? *(Az ajtóra tekint.)*

ERZSI. Nem. A bátyám legalább nem is sejti. *(Az ajtóra tekint.)*

JANI. Ezen az utolsó napon... Ezen az utolsó estén se láthatlak?

ERZSI. *(Kezét a szemére fogja néma sirással.)* Nem.

JANI. Reggel se?

ERZSI. Tudja, hogy a bátyám ablaka az utcai.

JANI. Így válunk el?

ERZSI. Így. Az ajtót Veron néni zárja.

JANI. *(Keserveset sóhajt.)* Hát akkor... Isten áldjon meg lelkem... *(Fájdalmasan bólogat.)*

ERZSI. *(Kezét a szemére. Az ajtóra tekint. Fájdalmasan.)* Még csak kezét se nyújthatok.

JANI. *(Könnyes szemmel.)*... lelkem öröme... lelkem fájdalma... *(Megtörli a szemét.)* Nem megyek én akkor magam se az ivóba. Ide ülök a ház elejbe. Itt fogok én buslakodni virradatig. Akkor aztán: Isten veled szép falum határa, talán nem is látlak többé soha!

ERZSI. *(A köténye sarkát tépi izgatottan. Kis szünetre.)* Jani. Ne keseregjen. *(Az ajtóra pillant.)* Én egyet próbálok. Ha csakugyan itt fog ülni egész éccaka... én se alszok úgy se. Talán... megpróbálhatom... *(Az ajtóra pillant.)*

JANI. *(Megijed.)* Agyonüt a bátyád! Nem, csak maradj! *(Az ajtóra pillant.)* Gondolj rám egész éccaka. Én is tereád. Ez lesz a bucsuzásunk. *(Bólint s elfordul, hogy indul.)*

ERZSI. Jani, így nem válhatunk el! *(Más hangon.)* Itt a kertben... *(Balra int.)* Hiszen könnyü átlépni a garádot. *(Az ajtóra pillant.)* Én... megvárom, míg Veron néni elalszik. *(Az ajtóra pillant.)* A kúcsot a feje alatt tartja... Ha lehet... De ha nem lehet, Jani, talán meg is halok az éjjel.⁶

JANI. *(Meghökkenve néz az ajtóra. Halkan.)* Egész éjjel itt leszek... *(A következő szavak alatt óvatosan kihátrál a kiskapun, s el balra.)*

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Sárfewy csoportja.

SÁRFEWY. *(Bent.)* Érdekes, nagyon érdekes! Megnézzük a másik szobát is?

ZSIGOVICSNÉ. *(Zsebkendőjét az orra előtt lengetve.)* Gyerünk ki inkább. A rózsástálak igen szépek. Az ágynemű is hercegi. De az a pipaszag...

BERTA. Ez az ön leánya? Milyen kedves!

ERZSI. *(Kezet csókol Bertának és az asszonynak is.)*

BIRÓ. Nem, csak hugom.

VERON. Csak huga. *(A székeket törölgeti.)* Tessenek leülni.

⁶ Ez a beszéd komoly. Tehát nehogy a szereplő csak egy mondatban is holmi Ravaszdi Katát játsszon.

BERTA. *(Tenyerét az Erzszi állához teszi. Tréfásan gügyögve, mintha gyermekhez beszélne).* Mért maga olyan szomorú?

BIRÓ. Mert nem eresztettem el táncolni! *(Zordul.)* Iszen csak kunkorgasd az órodat!... *(Nyájasan.)* Tessenek... *(A tornác előtti széket az asszony alá teszi.)* Kisbiró!

KISBIRÓ. *(Lemegy a pincébe.)*

VERON. *(A házba megy és kihoz egy széket.)*

BERTA. *(Karonfogja Erzsit és a jobb előtérbe vezeti. A biróhoz.)* Ugyan ne bántsza szegényt. *(Erzszihez.)* Ugy-e nem azért búsulunk?

ERZSI. Oh dehogy!

BERTA. Ugy-e azért, hogy szerelmesek vagyunk?

ERZSI. Oh dehogy!

BERTA. Hallottam, hogy a legények holnap vonulnak be. Köztük van ugye, aki elviszi a maga vidámságát?

ERZSI. *(Meglepődve bámul Bertára. Kis szünetre.)* Oh dehogy!

BERTA. Mire való már az ilyen elbusulás? Lássá, itt van nekem is két rajongóm. Az egyik belém van ázva fülig, mint a kifli a kávéba. A másik *(sugva)* az a kapitány, az meg szerelmes belém már csecsemőkorom óta. És én... *(Vállat von mosolyogva.)* A szívügyek nem komoly ügyek.

ERZSI. Hát akkor mi a komoly ügy?

BERTA. Minden egyéb. Csak a férfit ne nézze komoly szemmel sohse. Labdának tekintse. Ha akarom megkapom, ha akarom eldobom. Játék. Ő se tekinti magát egyébnek. Lássá az ilyen legényfélék is alig hogy belebujnak a katonaruhába, azonnal kiválasztanak egy szakácsnét...

ERZSI. *(Ijedten.)* Oh nem!

BERTA. Hát mondjuk: szobalányt...

ERZSI. *(Még ijedtebben.)* De nem!

BERTA. *(Vállint.)* Mindennap látom. Nekünk legalább még sohse volt olyan szakácsnénk, aki a hadsereg élelmezésével ne törődött volna.

ERZSI. *(Hüledezve.)* Hát a szakácsok engedik?

BERTA. A szakácsok? Mi közük a szakácsoknak a szakácsnékhöz?

KAPITÁNY. *(Hozzájok lép.)* Maga varázsló! Már ezt a kis leányt is kifordítja a sarkából. Te, ne higgy neki!

BERTA. A katonaságot dicsértem.

KAPITÁNY. *(Erzszihez.)* Akkor minden szava arany volt. *(Bertához.)* Nohát most látja a falusi életet. Száraz időben por térdig; essős időben sár nyakig; ókori műveltség; középkori életviszonyok. Volna kedve beléhelyezkedni? *(Bertát a társasághoz kíséri.)*

SÁRFEWY. Nézzék azokat a nyárfákat ott a távolban. Micsoda tájkép! Böklin ecsetére méltó. *(Összeborzong.)* De én fázom. *(Erzszihez.)* Kisasszony...

BIRÓ. Fene ez, nem kisasszony.

SÁRFEWY. Hát hogy szólítsam kérem?

BIRÓ. Hát csak Bözsi.

SÁRFEWY. Egy plédet kérek Bözsike, ha nem esik terhére.

ERZSI. Pléhet? *(Tétován néz a bátyjára.)*

KISBIRÓ. *(Egy üveg bort hoz a pincéből)*

BIRÓ. Hozz amit mondanak. Milyen pléhet?

SÁRFEWY. Akármilyet kérem... Ezek az őszi délutánok...

BERTA. Menjen maga fagyos. *(Zsebtükörben igazít a homlokára omló frizurán.)*

SÁRFEWY. De én hozzá vagyok szokva a meleg klímához. Engem mindig olyan konzulátushoz osztottak be, amelyik meleg földön volt. A jövő évben Pekingbe küldenek.

ERZSI. *(Tétován néz megegyeszer, aztán be a házba.)*

VERON. *(Ezalatt tálcát, poharakat rak az asztalra.)* A tekintetes asszonynak talán tejet tetszik parancsolni? Mingyárt fejek.

KISBIRÓ. *(Két különböző alaku palackot tesz az asztalra.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Irtózva.)* Tejet?!

VERON. Vagy kávét? De akkor kevésbé várni kell tekintetes asszony.

BIRÓ. *(A szájához emeli egyenkint a palackokat, ezután az egyikből tölt a poharakba.)*

SÁRFEWY. Falun nem olyan ám a tej! Ilyen helyen tehenek vannak.

KAPITÁNY. Érdemes megnézni.

ZSIGOVICSNÉ. *(Érdeklődéssel.)* Tehenek? No azt megnézem. Én még sohse láttam hogyan fejik a tehenet.

VERON. Nem tetszett látni? Hogy lehet a? Hát Pesten nem tehenet fejnek?

ZSIGOVICSNÉ. *(Fölkel.)* Gyere Berta, kapitány...

SÁRFEWY. Várjanak már, míg kihozzák a plédet.

ERZSI. *(Kilép egy bádoggal.)* Nincs egyéb pléh a háznál. Tessék.

SÁRFEWY. Minek az nekem?

ERZSI. Nem tudom.

SÁRFEWY. Én egy plédet kértem, valami kendőt.

VERON. Kendőt? Hozok én. *(Megy be a kendőért.)*

BIRÓ. Tessenek ebből a borból. A magam termése.

ZSIGOVICS. No azt megkóstoljuk. *(A poharat a kezébe veszi.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Rémülten.)* Jaj! Mi van a vállamon! Jaj, vegyék le rólam!

ERZSI. *(Leveszi.)* Csak egy kis katicabogár. *(Az ujjára veszi, nézi.)*

ZSIGOVICSNÉ. Jaj, hogy tudja megfogni?

ERZSI. *(Mosolyogva.)* Mér? Ezt a kedves bogárkát?

ZSIGOVICSNÉ. Kedves? *(A fejét rázza.)*

ERZSI. *(A bogarat lassu kézmozditással elröpi s mosolyogva utána néz a magasba.)*

ZSIGOVICS. *(Sárfewyhez.)* Nem is tudtam, hogy ilyen jó bor terem itt.

SÁRFEWY. *(Bertához.)* Ami az én szülőfalumból kikerül, minden jó.

BIRÓ. Van nekem jobb is. *(A kisbirónak int a másik üvegért.)*

KISBIRÓ. *(El a pincébe. Másik üveget hoz.)*

VERON. *(Kis fejrevaló kendőt hoz.)* Tessék itt a kendő, minek?

SÁRFEWY. Egy meleg kendőt kérek. Fázom, mondom, hogy fázom.

VERON. Hozok én meleget is. *(Ismét be a házba.)*

ZSIGOVICS. Ez már pompás!

KAPITÁNY. Jó bor.

BIRÓ. *(Kevélyen.)* Van jobb. *(Int a kisbirónak.)*

KISBIRÓ. *(El a pincébe. Másik üveggel tér vissza.)*

ZSIGOVICSNÉ. No gyerünk hát, nézzük meg a teheneket.

ERZSI. Amott a kert végibe. *(Vezeti őket balra a háttéren.)*

ZSIGOVICSNÉ, BERTA, KAPITÁNY. *(Pince előtt el.)*

VERON. *(Nagy virágos kendőt hoz ki és sajtárt.)* Tessék. *(Ráborítja a kendőt Sáfewyre.)*
Összekössem hátul? *(El a sajtárral az istálló felé pince előtt.)*

TIZENHATODIK JELENET.

Biró, Zsigovics, Sáfewy, kisbíró.

SÁRFEWY. *(A biróhoz.)* Ön szives volt minden évben válaszolni a levelemre. *(Zsigovicshoz.)*
A kulcsárom analfabéta.

BIRÓ. Szivesen, máskor is.

SÁRFEWY. A házam bizony mizerábilis. Alig három szobát lehet lakni. Az egyik fotőj összeroskadt a kapitány alatt. Küldeni fogok új butorokat. Az istállóba alig lehetett a három lovat elhelyezni: beesik az esső. Pedig itt akarok nyaralni ezután.

ZSIGOVICSNÉ. No ez pompás bor! Kóstold Elemér. Ilyet nem ittál Párizsban se!

SÁRFEWY. Igazán?

BIRÓ. Van jobb is.

ZSIGOVICS. Ennél jobb? Lehetetlen?

SÁRFEWY. Itt jön a kulcsárom.

TIZENHETEDIK JELENET.

Előbbie, Kerekas.

KEREKES. *(Beteges agg paraszt. Balról jön. Hogy az urakkal beszél, a füle fölé emeli a süvegét.)* Szerencsés jó estét adjon az Isten. A vacsora mingyárt megkészsül tekintetes uram.

SÁRFEWY. Ilyen korán? Éppen mondom a biró úrnak, hogy idejárok ezután nyaralni. Mondja: megél maga abból a tiz hold földből?

BIRÓ. Urasan.

KEREKES. Ugy él az ember, ahogy lehet tekintetes uram. Csak ha tetőt kell javítani vagy ablakot, arra más nem igen kerül.

SÁRFEWY. Arra külön fog kapni. Renováltatom az egész házat. Lehet, hogy megnősülök...

KEREKES. Bizony ak köllene.

SÁRFEWY. Nem engedjük kiveszni a familiát!

ZSIGOVICS. Te? megnősülsz? Hiszen te aggkori gyengeségben fogsz meghalni negyvenestendős korodban.

KEREKES. Bezony tekintetes uram... *(Ez a „bezony” a nőülésre vonatkozik, nem a meghalásra.)*

SÁRFEWY. *(Legyint.)* Ugyan ne bolondozz! Csak két évet élnék?

ZSIGOVICS. No még tizet engedek.

KEREKES. Még negyvenet is élhet. *(A bíróhoz.)* Hát az öreg botos micsoda szúnyogglábú hitvány ember vót, igaz-e? *(Sárfewyre néz.)* A tekintetes úr is élélhet...

ZSIGOVICS. *(Lelkesülten.)* Nohát ilyet nem iszik - még az angol király se!

SÁRFEWY. Igazán? *(Kerekesnek.)* Hát csak teritsenek. Mingyárt megyünk. Aztán... *(Fölkel és a kapuig beszél Kerekesnek.)*

ZSIGOVICS. *(Bizalmasan.)* Hallja bíró úr, van-e ebből sok?

BIRÓ. Van valamelyes.

ZSIGOVICS. Vennék belőle egypár üveggel.

BIRÓ. Nem igen lehet ebből. A hugom lakodalmára tartogatom.

ZSIGOVICS. Mégis úgy... négy üveggel.

BIRÓ. Annyi talán lehet. De áros bor ám ez tekintetes uram!

ZSIGOVICS. Áros? Hát milyen áros?

BIRÓ. Tiz korona üvegeje.

ZSIGOVICS. Itt van négy üveg ára. Hát nézze: küldje fel a bort ide a kastélyba. Aztán aki átadja, mondja, hogy maga küldi hálából. Mert tanácsot kapott tőlem. Tudja, hogy én orvos vagyok.

BIRÓ. Nem tudtam eddig tekintetes uram.

ZSIGOVICS. Hát csak izenje, hogy egy beteg küldi hálából. *(Bizalmasan.)* A feleségemért. *(Rendes hangon.)* Gyakran kapok én ilyesmit hálából Pesten is.

TIZENNYOLCADIK JELENET.

Előbbiek. Zsigovicsné, Kapitány, Veron, Berta, Erzsi.

ZSIGOVICSNÉ. *(Zsebkendőjét az orra előtt lengeti.)* Igen szép, de... elájulok. A faluról már sok szépet hallottam, olvastam, csak azt nem írják meg, hogy kissé el van hanyagolva. *(A lábát ide-oda forgatva nézegeti.)* Jaj, a cipőm... elájulok.

KAPITÁNY. Bizony faluhelyen nincsen aszfalt.

BERTA. *(A birótól távol. Erzsihez.)* Egy jó cselédet kommandáljon nekünk Erzsike.

ZSIGOVICSNÉ. Pesten nagy most a cselédszükség.

ERZSI. *(Hangja az egész felvonásban bús-nyugodt. Tehát itt is.)* Éppen egy leánytársam készül. De nem tudom Pestre-e? Szóljak neki?

ZSIGOVICSNÉ. Szóljon aranyos! Mink igen megfizetjük. Jaj, a cipóm... Kimegy ez belőle?

SÁRFEWY. De most már gyerünk. Még a plébános úrnál végzünk egy rövid vizitet. Keresztelésemtől óta nem látott.

BIRÓ. Erre tessenek: a kerteken át. *(Az előtéren jobbra el a Sáfewy társaságával.)*

TIZENKILENCEDIK JELENET.

Erzsi, Veron, csakhamar Jani is.

VERON. A mi vacsoránk is kész. Bent együnk vagy kint?

ERZSI. *(Egykedvűen.)* Mit eszünk?

JANI. *(Megjelenik az utcán balról.)*

VERON. Egy kis bablevest tettem fel. Hun vannak azok a gyerekek? *(A kapuhoz fut.)* Kálmán! Fercsi! *(Janihoz.)* Nem láttad őket valamerre?

JANI. Amarra láttam őket, Veron néni az ivó fele. A muzsikát hallgatják.

VERON. *(El balra hátul.)*

JANI. *(Szétpillant.)* Magad vagy?

ERZSI. Magam.

JANI. *(Jobbra, balra pillant az utcán, aztán belép. Erzsitől három lépésnyire megáll. Elmeredt szemmel, súlyosan.)* Bözsi, valamit hallottam...

ERZSI. *(Boszusan.)* Nem igaz.

JANI. Mi nem igaz?

ERZSI. Amit hallott.

JANI. Dehát akkor, hogy tudod mégis miről van szó?

ERZSI. Tudom. Panninak a nyelvéről van szó! Panni éppen itt volt, mikor Jópál erre ment és holmi virágot nyújtott be. Kislánykoromban is adott.

JANI. De most nem vagy kislány!

ERZSI. Tudom. Ott a virág a földön. Ne álmodjon róla! Ne gyötörje magát minden pletyka-szóra. Elég magának Jani a maga keserve.

JANI. Hát biztos lehetek benne?

ERZSI. Ha én mondom.

JANI. Mer akkor inkább vér folyjon, minekelőtte elmennék.

ERZSI. Jani, ha én mondom... És hát semmi egyéb nem történt. Máté bácsi csodálkozna talán legjobban, ha valaki emlitené.

JANI. Dejszen magam is láttam, hogy forgatja rád azt az... utálatos kandur-macska szemét. Vasárnap is a templom előtt olyat bámult rád...

ERZSI. Hát hadd bámuljon. Fáj nekem Jani, hogy ilyet beszél. Hiszen tudja, hogy... *(A tenyerébe rejti az arcát.)*

JANI. No ne sírj. Hiszen felőled nyugodt vagyok én. De a bátyád igen nagyakaratu. Te kis fehér galamb... minden pillanatban... a vércsék körme közé... eshetsz.

ERZSI. *(Megtörli a szemét a kötétyében.)* A bátyám szeret engem.

JANI. Ha szeretne, nem kellene előtte titkolódnunk.

ERZSI. Az más. Szegény embernek engem nem ad. De gazdaghoz se fog erővel erőltetni. Maradok hajadon ameddig ő él. Azután... *(Búsan mosolyogva.)* Hiszen százszor megbeszéltük.

JANI. Köszönöm angyalom. De hátha mégis erőltetne? Az olyan akaratos ember...

ERZSI. Egy anyaszívtől szakadtunk. Én is épp olyan akaratos vagyok.

JANI. Mégse fordulhatsz vele szembe. Szálltál valaha szembe vele?

ERZSI. Nem. *(Keményen.)* De ebben az egyben... a halállal is!

JANI. *(Megragadja a kezét.)* Köszönöm Bözsi. Ne csodáld, hogy féltelek... Úgy féltelek, mint a király az koronáját. *(Gyöngéden átöleli.)* Lelkemnek egyetlen kincse te! *(Átölelve tartja a következő jelenésig. Csak Berta szavára retten el, és lép egyet hátra, s áll zavart-ijedten.)*

HUSZADIK JELENET.

Előbbiek, Sárfewy csoportja jobb előtérből a Biróval.

Elől a hölgyek, utánok a férfiak. Leghátul a Biró.

BERTA. *(Mosolyogva meghökken. Visszaszól.)* Ne siessünk annyira.

SÁRFEWY. *(Künn.)* De már kész a diné vagy szupé, vagy minek hívják itt. *(Belép.)*

KAPITÁNY. *(Künn.)* Bürge-pörköltnek.

ZSIGOVICSNÉ. Csak nagyon paprikás ne legyen. *(Előre megyen Bertával és Zsigovicscsal a színen át a balháttérbe s el.)*

SÁRFEWY. *(Rábámul Janira. A monokliján igazít.)* Ifjú! Ki az ön atyja?

JANI. *(A süvegét leveszi. Zavartan.)* Hát kérem alásan...

BIRÓ. *(Kedvetlenül.)* Ződág Tecának a fia.

SÁRFEWY. Hát az kicsoda?

BIRÓ. Szógáló vót valamikor a kastélyba.

SÁRFEWY. *(Ismét Janira bámul. A fejét rázza. A kapitánynak, miközben tovább haladnak:)* Az atyám igen tréfás ember volt... *(El balra.)*

JANI *(is utánok kullog, de a kapun túl jobbra távozik.)*

HUSZONEGYEDIK JELENET.

Biró, Erzsi.

BIRÓ. *(Szünet, míg a kapuból visszatér. Boszusan.)* Mit keresett itt az a Ződág fiu?

ERZSI. *(Ártatlanul:)* Veron néni kérdezte tőle a gyereket, azért jött be...

BIRÓ. *(Zordan:)* Te... csak nincs tán vele valami...

ERZSI. Oh, dehogy! *(Lassan a ház felé indul. Kanalakat, tányérokat hoz ki.)*

BIRÓ. *(Enyhébben:)* Azér... Tudod, hogy az egy sehonnai, egy senkigyerek! Egy nincstelen!... *(Vállat von.)* Különben...

HUSZONKETTEDIK JELENET.

Előbbiek, Veron, Kálmán, Feri.

VERON. No, itt vannak a csavargók. Ott ólálkodtak az ivó körül. *(Bemegy és kormos fazekat hoz elő.)*

ERZSI. *(Tányérokat és kanalakat rak az asztalra, meg kenyeret. - Asztalterítőt ne tegyen.)*

KÁLMÁN. Táncolnak.

BIRÓ. *(Derülten.)* Tán tik is táncoltatok?

FERI. Mink is. De csak az utcán.

ERZSI. *(Nevet. A kisebbik gyermeket fölkapja.)* Te is táncoltál? Kivel táncoltál? *(A válasz után megcsókolja.)*

FERI. Tecával.

KÁLMÁN. Feri a Kovácsék Tecájával táncolt.

BIRÓ. *(Nevet.)* No gyertek vacsorázzunk, aztán dögöljete le. *(Az asztalhoz ülnek.)*

VERON. *(A fazékból egyenkint önt a tányérokba.)* Örül-e a papunk, hogy látta a keresztfiát?

BIRÓ. Nem igen örül biz a. Mer az a fiatal Sárfejü csak úgy hasonlít az apjáho, mint a számár a paripáho. *(Erzsihez.)* Mit beszélt veled a pesti kisasszony?

ERZSI. Csak figurázott.

BIRÓ. Mit figurázott?

ERZSI. *(Mosolyogva:)* Hogy aszongya nagy jány maga is, - megmagázott, - osztán aszongya egyszercsak magának is bekötik a fejit. Nem szórul szóra mondta így, csak ilyenformán.

(A falu elsötétedik. A falusi házak apró ablakai egyenkint vörösödnek meg, úgy hogy utóbb csak a négyyszögű fénypontok látszanak a háttérből.⁷)

VERON. Hát bizony az a lánynak a sorsa. Te is megnyöttél Bözsi.

⁷ De ez az egyenkint való ablakvilágulás a bíró eltávozásáig történjen.

BIRÓ. Kerülgeti is mán a szerencse. *(Megsimítja az Erzsi fejét.)*

VERON. *(Élénken.)* Ugyan?

ERZSI. *(Elrémülten figyel.)*

BIRÓ. Az ám, még pedig nagy szerencse.

VERON. Kicsoda?

BIRÓ. Még nem mondhatok bizonyosat. De mán régen kerengi a hal a horgot. Aranyhal! *(A fiaihoz:)* De hamar belafatyoltatok! Nohát menjete mosakodni, lefeküdni.

FERI, KÁLMÁN. *(Kezet csókolnak a birónak.)* Jójcákát édesapám.

VERON. *(Utánok szól.)* Jól megmossátok a lábatokat! Eredj Erzsi... *(Be mind a hárman a házba.)*

HUSZONHARMADIK JELENET.

Biró, Veron, később Erzsi.

BIRÓ. Gondolod kicsoda?

VERON. Nem én.

BIRÓ. Jópál Máté.

VERON. Jópál Máté? Dehisz az özvegy ember!

(A biró házának szinpadi hátsó szélső ablaka is megvilágosodik.⁸)

BIRÓ. *(Pipát töm és a beszélgetés folyamán rágyujt.)* Baj az? A szőlőtőke is akkor termi a legszebb fürtöket, mikor mán nem fiatal.

VERON. *(Könyököl az asztalon.)* Hát igaz. De szereti-e Bözsi?

BIRÓ. A jó módot mindenki szereti. Vagy van tán valakije?

VERON. Nem gondolom. Ámbátor gondolni mégis gondolhatnám... De nem hiszem.

BIRÓ. Kire gondolsz?

VERON. Nem gondolok senkit, csak lehet, hogy ő gondolt úgy leányésszszel erre-amarra.

BIRÓ. *(Legyint.)* A leányféle mindig bomlik, álmodozik.

VERON. Hát abbeon jó lenne! A kend gyerekeinek is jó lenne. Mert énrám is rám adták mán kétszer az utolsó kenetet, kend is járhat úgy hogy...

BIRÓ. *(Maga elé.)* Bezony... A halálnak más a kalendáriuma, mint a miénk.

VERON. Akkor a gyerekek módos házba jutnának, és Bözsi fölnevelné őket.

BIRÓ. *(Bólogat.)* Hát bezony... *(Rácsap a térdére vagy az asztalra. Elevenen:)* Nagy szerencse lenne!

VERON. De nem kevesli-e az a Jópál a Bözsi vagyonkáját?

⁸ De csak annyira, hogy a fa alatt beszélgetők meg legyenek világítva. Ne úgy rendezzék, hogy elnyomja a háttér festői világítását. Se ne úgy, hogy a fény a néző közönségnek a szemét kiszurja.

BIRÓ. *(Vállint.)* Tudja az, hogy miye van a lánynak.

ERZSI. *(A házból kilép és figyel.)*

BIRÓ. *(Folytatja olyan hangon, hogy Bözsi is hallja.)* A szerencse olyan madár, hogy életünkben egyszer száll csak a kezünkre. Ha akkor meg nem ragadjuk...

VERON. *(Sohajt.)* Hej nekem egyszer se szállt!

BIRÓ. *(A pipája parazsát letapingatva.)* Te Bözsi! Tudod, hogy én nem is hugomként neveltelek, hanem inkább lányomként. Mer iszen én mán házasság voltam, mikor te születtél. Azt is tudod, hogy mindig javadat akartam... *(Bevezetést akar egy hosszabb beszédbe.)*

ERZSI. *(Hálaérzéssel.)* Oh bátyám...

HUSZONNEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Jópál, kisbiró.

JÓPÁL. *(Balról.)* Agyonisten jóestét.

KISBIRÓ. *(Jópál mögött jön.)*

BIRÓ. Nocsak feküdjetek le. Bözsikém hozz még egy poharat.

ERZSI. *(El, és mingyárt visszatér.)*

VERON. *(Igen szívesen.)* Jóestét Máté! Hogy van édesanyád? *(Széket igazít.)*

JÓPÁL. *(Vidáman.)* Köszönöm Veron néni, csak ahogy az öregek szoktak lenni. Egyik nap olyan eleven, hogy azt hiszem, száz esztendő is megér. Másik nap meg úgy elhagyja az ereje, hogy azt hiszem, nem éri meg a másnapot.

VERON. *(Jólélekkel.)* Ej azért élél am még soká. No csak beszélgetsetek. Jóccakát. *(Bemegy a házba.)*

ERZSI. *(Susogva köszön. El Veronnal.)*

JÓPÁL. Jóéccakát Bözsike. *(Hosszan utána néz.)*

KISBIRÓ. Van-e nekem még valami dógom biró uram?

BIRÓ. Van. Ott fogsz ülni a kapu mellett. Hogy ha netalán tán valami petek támad a kocsmába, vagy a faluba, azonnal jelentsed.

KISBIRÓ. Meddig üljek itt biró uram?

BIRÓ. Hajnalhasadásig, míg csak a legények útra nem kelnek. *(A fa alá megy.)*

KISBIRÓ. *(A kisbiró a fejét vakarja s leül a kapa mellé egy padra.)*

JÓPÁL. *(Leül és pipázik.)* Hát hogy izlett nekik?

BIRÓ. A doktor vett négy üveggel. Itt az ára.

JÓPÁL. Nem olyan sürgös. *(Lomha mozdulattal elveszi a pénzt és a lajbi-zsebbe gyűri.)*

E beszélgetés alatt egyenkint elalszik a falusi ablakok világítása.

BIRÓ. *(Tölt.)* Holnap felviszed a kastélyba, oszt azt köll mondanod, hogy beteg küldi hálábúl. A fene érti. *(Kocint.)* Isten éltesen. *(Izlel.)* Igazán jó a borod. Mán csak a látásátul is félre áll tüle a kalapom. *(Iszik. Némi elfogultsággal:)* Nohát most kirakhatod, ami a sziveden van...

JÓPÁL. Hát biz az... Ámbátor...

BIRÓ. Mer hát azt én sehogyse értem, amit mondtál: hogy az a szőlő...

KISBIRÓ. *(Leteriti a szűrét a padra és elalszik.)*

JÓPÁL. Mindg्यान megérti kend, mihent megvilágosítom egy példaszóval.

BIRÓ. Hallgatom.

JÓPÁL. *(Lassan és minden szót hangsúlyosan ejtve beszél:)* Megtörténik az igaz-e, hogy a vén fa is meggyullad?

BIRÓ. *(A beszélgetés alatt a szavakat különválasztottan ejti, tehát lassan és értelmezve.)* A fiatalabb hamarabb.

JÓPÁL. De a vén fának sűrűbb a parazsa. Tartósabb is.

BIRÓ. Am mán igaz.

JÓPÁL. Hát teszem azt: van egy ember, akinek se fia, se lánya, se felesége, csak egy nyolcvanesztendő anyja.

BIRÓ. Van olyan, van.

JÓPÁL. Osztán másodszor is megházasodik.

BIRÓ. Olyan is van.

JÓPÁL. Ott mán a gólya nem rak fészket a házra.

BIRÓ. Rakhat beon. Rakhat.

JÓPÁL. De nem szokott.

BIRÓ. *(Vállát vonogatja.)* Lehet. Így is lehet, úgy is lehet. Azt mán a gólyának a természeti hordozza.

JÓPÁL. Hát mondjuk, hogy nem rak.

BIRÓ. Hát mondjuk.

JÓPÁL. Hát kire marad ott a vagyon.

BIRÓ. Hm. Hát így gondolod? De akkor ám írásba köll foglalni. Még esküvőkor.

JÓPÁL. Mit?

BIRÓ. A gólyát.

JÓPÁL. Micsoda gólyát.

BIRÓ. Hát azt a gólyát, amelyikről beszéltél.

JÓPÁL. Hm. Hogy foglaljam én azt írásba?

BIRÓ. Úgy, hogy a szőlőt átíratod.

JÓPÁL. Az asszonyra?

BIRÓ. Az asszonyra.

JÓPÁL. Minek? Sz' úgyis rámarad. Rámarad ha meghalok.

BIRÓ. De hátha nem marad? Hátha atyafiak állnak elő?

JÓPÁL. Semmi olyan atyafi nincsen.

BIRÓ. Azt nem lehessen tudni. Az atyafi úgy terem, mint a gomba.

JÓPÁL. Mán honnan teremne?

BIRÓ. Honnan terem a gomba?

JÓPÁL. Tudj' a szösz!

BIRÓ. Nohát onnan terem az atyafi is. Ahol legelő van, ott a gomba is könnyen megterem, meg az atyafi is.

JÓPÁL. De ha én az asszonyra iratom, eladhatja!

BIRÓ. Irasd úgy, hogy nem adhatja el ameddig te életbe vagy.

JÓPÁL. Hm, hm.

BIRÓ. Em mán így szokott lenni. Ami az emberé, az asszonyé is. Ami az asszonyé, az az emberé is. Halál-utánra pedig szívesen gondoskodik a megmaradottról a szeretet.

JÓPÁL. Hm. *(Fölkel.)* Nohát erre még aludni köll egyet.

(Az utolsó ablakfény is elalszik.)

BIRÓ. De ideje is. Mingyán kel a hold. *(Kiséri kifelé.)*

JÓPÁL. Máskülönben kend beleegyesül?

BIRÓ. Hát én is aszondom, hogy aludjunk egyet rá. A leánynak mindössze négy lánc föld a vagyona.

JÓPÁL. Az nem számos. Az a fő, hogy kend beleegyesül-e vagy se?

BIRÓ. Hát... tudod, hogy én mindig jó embered vótam. *(Kezet csapnak.)* Nem szoktam elrontani senkinek az ápititusát.

JÓPÁL. Akkor hát beszélünk még rúla.

BIRÓ. Beszélhetünk.

JÓPÁL. No nyugadalmas jóccakát! *(El.)*

BIRÓ. Jóéccakát. *(Bezárja a kaput.)*

(Kis szünet. A távolból a nagybőgő halk brummogása hallatszik.)

BIRÓ. *(A kisbiróhoz lép.)* Kisbiró!

(A brummogás elhallgat.)

BIRÓ. *(Rázza.)* Kisbiró! Az apádnak azt az álmos csutoráját!

KISBIRÓ. Mi baj no!

BIRÓ. Semmi „mi baj?” hanem: „Tessen parancsolni?”

KISBIRÓ. *(Keservesen.)* Tessen parancsolni?

BIRÓ. Hát így vigyáztál te gézengúz! Nem megmondtam, hogy nyitva tartsd a füled! Ha valami veszekedést hallasz, felzörgess azonnal!

KISBIRÓ. Értem bíró uram!

BIRÓ. Elcsaplak, ha nem őrzöd a falu békességét! *(Be a házba.)*

(Az ablaka világossága csakhamar elalszik.)

KISBIRÓ. Nem lesz abbul semmi hiba bíró uram! *(Mikor már az ajtó bezárult.)* Hogy a görcs álljon a markába, de meghúzta a fületem!

(Holdfény. A távoli zenéből a nagybőgő monoton halk brummogása hallatszik ismét és tart folyton a következő beszéd alatt.)

HUSZONÖTÖDIK JELENET.

Kisbíró, egy legény.

EGY LEGÉNY. *(Az utcán dallikozva jön, balról. A kerítésnél megáll. Halkan beszél:)* Bandi te!

KISBIRÓ. *(Kedvetlenül.)* No.

LEGÉNY. A Marcsa küdött...

KISBIRÓ. Minek?

LEGÉNY. Hogy izé, eegysz-e táncolni? vagy hogy Esványnyal táncolhat egész éccaka?

KISBIRÓ. Mi?

LEGÉNY. Hogy Esványnyal táncoljon-e egész éccaka?

KISBIRÓ. *(Vakaródzik.)* De mán azt nem engedem!

LEGÉNY. Hát akkor gyere.

KISBIRÓ. De nem mehetek.

LEGÉNY. Hát akkor hagy táncoljon.

KISBIRÓ. De ne táncoljon! Mert megharagszok!

LEGÉNY. Hát mi a fenét csináljon?

KISBIRÓ. *(Vakaródzik.)* Azt a hét csillagát! Dehát mért ne is mehetnék én oda? Ha verekszenek, ott kezdik, - igaz-e?

LEGÉNY. Dehogyan verekszenek. Inkább összebékül ottan még a kutya is a macskával.

KISBIRÓ. Ott jobban vigyázhatok. Fogd a szűrőm... Botomat is... *(Átmászik a kerítésen, s el mind a ketten.)*

(A színpad egy percre üres. A távoli zenének nemcsak a brummogása, hanem a zümmögése is hallható: „Nem jó mindig a fonóba eljárni” a primhegedű nélkül.)

HUSZONHATODIK JELENET.

Jani, később Erzsi.

JANI. *(Balról lappangva jelenik meg. A fa mellé húzódik. Les az ajtó felé. Lábujjhegyen elmegy az udvar közepéig. A belsőszoba ablaka felé nyújtja a nyakát. Fülel. Gyorsan visszatér, és a fa mellé lapul. Az ajtó megnyílására visszaoson a kertbe, úgy hogy a nézők elől is eltűnik.)*

ERZSI. *(Kilép. A felső szoknyájába van burkolódzva. A lábán nincs cipő. A szoknyája fehér. Óvatosan körülnéz. Hallgatódzik a ház felé. Elsurran a ház elejéig. A falhoz lapulva néz az utcára. Visszatér az ajtóig. Lapul a tornácoszlophoz. Ismét hallgatódzik a ház felé. Az udvar közepén meghökken. Hallgatódzik. Visszatér. Aztán futva megy a fához.)*

JANI. *(Elősiét. A két karját kitarja s magához öleli⁹)* Oh, csakhogy itt vagy! *(Arcon csókolja.)*

ERZSI. *(Félig kifordul Jani karjaiból. A mellére szorítja a kezét.)* Jaj, de félek! *(A ház felé néz.)*

JANI. Sohse reszkess. Ha kilépne a bátyád, mondd, hogy valami gyanús zörgést hallottál az udvaron, azért jöttél ki.

ERZSI. Nem hiszi el.

JANI. Ha nem hiszi el, nézze meg maga. Ne félj, ahogy én átgyorsalkodok itt a garádon, olyan gyanús zörgés lesz az, hogy...

ERZSI. *(Összeborzong. Még mindig a ház felé figyel.)*

JANI. Úgy reszketsz, mint az éjjeli pillangó. Fázol?

ERZSI. Csak a lelkem. *(Arccal Janihoz fordul.)* Oh Janikám! Elválunk, elválunk! *(Két karral átöleli.)*

JANI. *(Megcsókolja.)* Bezony hónap mán hiába nyitogatom a szememet jobbra-balra. Nem látja az én szemem az én Bözsikémet. Aztán fölkel a nap, lemegy a nap, annélkül, hogy látnálak. Hetek, hónapok is elmúldogálnak, se te nem látsz engem, sem én téged, lelkem napvilága.¹⁰

ERZSI. Talán soha többé! Soha! Soha!

JANI. Bizony az is meglehet. Úgy elvisznek engem, mint akit a föld alá visznek. Egyet harangoznak rá, aztán sohse látjuk többé. Csakhogy ha én háboruba kerülök, én rám nem is harangoznak.

ERZSI. *(Csüggedten.)* Oh Istenem!

JANI. *(Sohajt.)* Hej, nem is az búsit engem Erzsi. Jobban búsit engem az a gondolat, hogy téged, meglehet, férjhe kényszerítenek.

ERZSI. Dehogy kényszerítenek.

JANI. Akkor aztán jobban el vagy ám temetve, mintha a föld alatt vónál. Mer a sirodra még csak ráborulhatnék, de ha asszony vagy... *(Sohajt.)* Hej! Te Bözsi! Ha visszakerülök és asszonynak találalak, ott ontom ki a szívem vérét az ablakod alatt.

⁹ Ez a némajáték percekig eltarthat. A zene ne legyen erősebb a légyzümmögésnél.

¹⁰ Az egész jelenet lassu menetű. Több a játék, mint a szó. Tehát ne heble-hublázza el a szereplő.

ERZSI. Ne féljen attól. A bátyám sohse fog engem erőltetni. *(A zene elszűnik.)*

JANI. De nem szeretem én sehogy a bátyád barátságát avval a Jópállal. Az este is itt súgtak-búgtak.

ERZSI. *(Megretten.)* Csitt! *(Hallgatódzik.)*

(A fáradt lehull egy sárga falevél.)

ERZSI. *(Összerezzem. Fülel.)*

JANI. *(Hallgatódzik.)* Semmi, csak egy falevél volt. Így válok én el tőled szép virágom, mint az a falevél. Elsodor engem is az ősz hideg szele. Isten tudja hova.

(A zene ismét zümmög. Valami lassu magyar nótát a primhegedű nélkül.)

ERZSI. *(Búsan.)* Irja meg, melyik kaszárnnyába vitték?

JANI. Minek a? Úgyse jöhetsz te oda.

ERZSI. Mégis: tudni akarom, hogy él, merre él...

JANI. Jó: megírom. De csak neked lesz baj, ha a bátyád kezibe kerül a levelem.

ERZSI. Ne nekem írja, csak Teca néni. Én majd megkérdezem, hol a fia?

JANI. Vigasztald az anyámat egy-egy jó szóval.

ERZSI. *(Baltényerét a szemére takarja.)* Hát engem ki vigasztal?

JANI. A jó Isten. *(Megcsókolja.)* Meg a szép reménység. Tudod, hogy már sok minden beteljesült, amiről az emberek álmodni se mertek. Ha te erősen megállsz a sarkadon, két szerető szívet el nem lehet húzni egymástól még izével se, gözekével se.

ERZSI. Én megállok.

JANI. Aztán ládd a csizó is azt mondja, hogy forgandó a földi szerencse. Három esztendő nagysor idő. Azalatt engem is belefördíthet a jó Isten valami kása-hegybe. Akkor oszt a bátyádnak is kinyilváníthatjuk a szívünk titkát.

ERZSI. Mindennap elmondok száz miatyánkot. És kérni fogom mindennap a Boldogságos Születet...

JANI. Te, a Veron néni nem sajtított meg valamit? Igen hegyesen nézett rám az utóbbi napokban.

ERZSI. De néha példázgatolódzott, hogy aszongya: nagyon peslog rád az a Zödág fiú.

JANI. Egyebet nem?

ERZSI. Nem. Én mingyárt tüledre igazítottam az esze rudját. Hogy mondok: más legény is csak peslog rád. Úgy szokták. *(Összeretnem.)* Valaki jön!

(Egy rövidnyaku szűrös ember ballag át a háttérben. Szünet és lapulás, míg elhalad.)

JANI. Csak a bakter.

ERZSI. Jaj... Még a szívem dobogása is elállott.

JANI. Semmi. Már elment.

ERZSI. *(Körülpillant, aztán Janinak az arcába néz.)* Valamit mondanék Jani, de nem azért, hogy... mintha...

JANI. Hát csak mondd lelkem.

ERZSI. ...mintha magát én olyannak gondolnám. Csak éppen hogy hallottam.

JANI. Dehát mit?

ERZSI. (*Mosolyogva.*) Jaj Istenem, hogy is mondjam. Hogy: azt mondják, hogy ízé... városon a katonák meg a szakácsnék... (*Jani szájára teszi pillanatra a kezét.*) De ez nem magának szól, - mondom no.

JANI. Dehát mit akarsz mondani?

ERZSI. Csak azt, hogy a katonák meg a szakácsnék... De minek is mondom el, hiszen tudom, hogy maga nem olyan.

JANI. (*Sértődve.*) Csak nem gondolod tán!... (*Szemrehányóan.*) Ej, ej Bözsi!

ERZSI. (*Hozzásimul. Kérlelően.*) Node mondom, hogy nem is gondoltam magára. Az a városi kisasszony beszélte, aki itt járt.

JANI. (*Boszusan.*) Nohát szamarakat beszélt! Olyan szakácsné nincs még Pesten se... Még ha mézzel vóna bekenve is, oszt én meg légy volnék, akkor se szállnék semmiféle szakácsnéra. Minek beszélnek ilyen bolondokat neked. (*Más hangon.*) Én is hallottam különben ilyesmit, hogy minden vasárnap egy bögre tejfeles kávé adott a szakácsné, meg másefféle...

ERZSI. (*Mosolyogva fenyegeti.*) Dejszen maga nagyon szereti, ami édes!

JANI. „Ami édes.” Hát mi lehet édesebb nekem tenálad? (*Meleg csók.*)

ERZSI. De hátha mégis... Messze leszünk egymástul. Oszt vasárnaponkint a katonák ki-kioszladoznak a kaszárnyából, kiki a maga szeretőjéhe. A falusi lányok is, akik a városba szógálnak...

JANI. (*Kedvetlenül húz egyet a csizmája szárán.*) Én nem tudom... Te sohse beszéltél nekem ilyeneket...

ERZSI. Csak beszélgetésképpen mondom. Hogy ízé... (*Jani szemébe néz.*) némelyik lány igen tudja kelletni magát. Szagosítót locsol a ruhájára... az íz egye meg!

JANI. Ne beszélj már ilyen zöldségeket!

ERZSI. Osztán mosolyog, kacaráz, játszik a szemével. A cudar!

JANI. (*Legyint.*) Hát hadd játszon. Mit gondolsz vele?

ERZSI. A legények nagyon állhatatlanok! Mondta Veron néni is, hogy aszongya, a taplóba könnyen belekap a tűz, de a legény szíve még a taplónál is gyúlékonyabb.

JANI. (*Boszusan.*) Okosabbat is beszélhetne az olyan... vénasszony! Meg te is okosabbat beszélhetnél... ezen az utolsó estén.

ERZSI. (*Öleli.*) No ne haragudjon! Iszen nem magára mondom.

JANI. De rám érted.

ERZSI. Nem. Isten engem, nem!

JANI. Nohát ilyeneket nekem elő ne forgass!

ERZSI. Csak úgy ötlik eszembe Jani, hogy maga most idegen világba megyen Jani, osztán... akaratlanul is a Balogék Marcsájára gondolok.

JANI. Balogék Marcsájára?

ERZSI. Arra, hogy az is Pesten szógál, oszt úgy fölvitte az Isten a dógát, hogy szobajány lett a harmadik esztendőbe, osztán mán akkor úri ruha vót rajta. *(Csaknem sir.)* Mikor itthon vót husvétkor, a legények mind egyszerre őt rajzották körül!

JANI. De én nem.

ERZSI. Maga nem. De ha véletlenül a pesti kaszárnyába kerül maga Jani...

JANI. Hát akkor Pesten leszek.

ERZSI. Oszt találkozik avval a Marcsával...

JANI. *(Boszusan.)* Hát aszondom neki: Jónapot Marcsa.

ERZSI. De ne mondja neki! Azt se mondja neki! Semmit se mondjon neki! Mer az olyan, hogy lisztel fehéríti a pifi-pofáját! Láttuk itthon! Eccerre megösmertük rajta.

JANI. Dehát mi közöm nekem az ő lisztjével!

ERZSI. Maga is utána fog esni!

JANI. Én?

ERZSI. Maga is! Mer ak kitanult legénybolondító! Nem is böcsületes, hanem egy kolonc! utálatos béka! *(Dühösen.)* Béka! Béka! Ha én azt megtudom, hogy... hogy magára szemet vet,... hát én azt a békát megfojtom! Megfojtom! Megfojtom!

JANI. Nohát te...

ERZSI. Én nem bánom, ha börtönbe kerülök is! ha felakasztanak is! de én megfojtom! megfojtom a cudart!

JANI. Nohát te bort ittál!

ERZSI. *(Szünet, mig liheg, s megtörli a szemét. Aztán más hangon.)* Irjon Teca néninek azonnal, hogy hol van!

JANI. Irok.

ERZSI. Kérje meg a tiszt urakat, hogy ne tegyék magát a pesti kaszárnyába. Akárhová, csak a pesti kaszárnyába ne! Mer akkor nem lesz nyugalmam. *(Janinak a nyakába borul.)*

JANI. Megmondom nekik, hogy Pestre nem akarok menni. De te is írj ám nekem, hogy izé az a Jópál nem mesterkedik-e?

ERZSI. Affelül nyugodt lehet.

JANI. *(Fenyegetőn.)* Mer ha mesterkedik, hát haza gyövök ám!

ERZSI. De nem mesterkedik.

JANI. Jójó, te csak beszélsz. De az ilyen leányféle könnyű portéka.

ERZSI. Én vagyok könnyű portéka?

JANI. Te is. Olyanok vagytok, mint a levélbillog. Hogy hun ideragasztják, hun odaragasztják. Odaragasztják, ahova akarják. Oszt avval a levéllel megyen, amelyikre ragasztják.

ERZSI. Én nem vagyok levélbillog!

JANI. Te se vagy a magad akaratának ura.

ERZSI. De én av vagyok. Engem nem lehet...

JANI. Terajta is csak szoknya van. Mihent szoknya, mingyán fujja a szél. Ha akarja jobbra fujja, ha akarja balra fujja.

ERZSI. Olyan szél nincs, hogy...

JANI. De ne is halljam hirit, mer... pirosra füstöm ezt a falut! *(Az öklét rázza.)*

ERZSI. *(Összeretten.)* Jönnek. *(Janihoz simul.)*

(Szünet. A háttéren az utcán egy legény és egy leány halad el összeölelkezetten.)

JANI. *(Susogva.)* Marci kíséri haza Pannit. Mingyán virrad. Oszladoznak már a leányok.

ERZSI. Oh Istenem!

JANI. *(Sohajt.)* Talán az utolsó óra ez, amelyikben az enyém vagy.

ERZSI. Oh Istenem! *(Fejét Jani vállára hajtja.)*

JANI. ...amelyikben a szivedet itt érzem a szivemen. Aztán elválunk, elválunk. Engem elvisz a császár!

ERZSI. Engem a halál. *(Sir.)*

JANI. Eredj be most már. Világosodik. Ölelj meg utoljára! Csókolj meg utoljára! Eredj be lelkem: meglát a bátyád.

ERZSI. Nem bánom én most már.

(A holdfény eltűnik. Fehéres hajnalfény. A zene még mindig zümmögőn, de valami csekélylyel erősebben induló-taktusban játsza ezt a dalt: Seprik a pápai utcát, a második felén kezdve s fokozatosan erősödve, de azért halkán mindvégig.¹¹)

JANI. Hallod? már indulnak a legények. Eredj, be lelkem. Meglát a bátyád, aztán... tudod milyen.

ERZSI. *(Sir.)* Nem bánom én már, ha agyonüt is.

JANI. Nekem is mennem kell. Itt az utolsó perc!

ERZSI. A szivem megszakad.

JANI. Isten veled Bözsi. *(Megcsókolja.)*

ERZSI. *(Sir.)* Oh Istenem, Istenem!

JANI. Maradj hű hozzám virágom! *(Megcsókolja.)*

ERZSI. Gondolj rám mindig!

JANI. Veled álmodok mindig is... Feléd nézek, ha kinézek a kaszárnya ablakából.

ERZSI. Ha lát hervadt virágot, jussak az eszébe!

JANI. Ha látsz szomorú-fűzfát, én is jussak az eszedbe!

ERZSI. *(Könyörgőn.)* Irjon! Irjon azonnal.

¹¹ Némely szinpadon ezt így fogják játszani: A sugó az *Oszladoznak már a lányok* végszóra megnyomja a csengetyügombot. Éles komisz csiringelés. A zenészek feje ide-oda mozdul az orkeszterben. Hegedűk, flóták zörögnek, a bőgő a padlót surolja. A karmester felhág a székre. A szék recseg. Aztán a karmester fölnyújtja a két karját, mint a vízbeugró kecskebéka és: csinnadratta bum-bum-bum!

JANI. Te is irj.

ERZSI. Irja meg hol van, hol? melyik kaszárnnyában. Azonnal! Azonnal!

JANI. *(Megcsókolja.)* Isten veled! Isten veled lelkem, életem! *(E szavak között meg-megcsókolja. Aztán kibontakozik. Még egyszer megcsókolja, s ki a kapun. Ott visszafordul s int. Látni, ahogy fölmege bús fejlógatással a dombra. Ott is megáll. Mégeegyszer visszanez. Int a kezével.)*

ERZSI. *(A kapura borultan sír. Csak az utolsó intésre néz fel, s int bucsut egy bágyadt kézmozdulattal.¹²)*

(A zene még a kárpit leomlása után is szól.)

(Kárpit.)

¹² De nehogy csókot hintsen. Azt a kézmozdulatot a magyar nép nem ismeri.

MÁSODIK FELVONÁS.

(Fővárosi konyha, amilyen az öt-szobás lakásoké. A tűzhely valahol középtájon áll.)

*(Egy ajtó az ebédlőbe nyílik, a másik balról az előszobába. A harmadik ajtó láthatóképpen cselédszobának az ajtaja. Jobbról egy pad, amelyen mosogató dézsa áll, meg egy-két más-
efféle nagy edény.)*

*(Szék is áll a konyhában kettő. Mind a kettő balra az ajtó közelében, meg persze konyhaasztal,
és oldalt egy öntött vasból való mosdóasztal.)*

ELSŐ JELENET.

Erzsi, Berta.

ERZSI. *(Városi cselédöltözetben a tűzhely előtt térdel és fujja a tüzet. Arccal úgy forduljon,
hogy az első percekben a nézőtérről ne legyen megismerhető. A keze kékvörös a hidegtől.)*

BERTA. *(Tarka otthonkában. A bal kezén fehér glaszé keztyű. Éppen egy fehér kötényt köt fel
a konyhaasztalnál és a húst nézi.)* Hát nem tudom most: ebből főzzünk-e levest, vagy emeb-
ből? Szépen leszünk, ha a mama nem kap szakácsnét. És éppen ma, a papa nevenapján. Tud
maga valamit sütni Erzsi? *(A vízvezetéknel néhány csepp vizet ereszt az ujjára. Megtörli a
kötényében, s a jobb kezére is felvonja a keztyűt. A továbbiak alatt papirosból sapkát hajtogat
az asztalon, aztán a konyhai tükör előtt a fejére illeszti.)*

ERZSI. *(Becsukja a tűzhely ajtaját és fölkel.)* Tudok talán kisasszony. Még nem próbáltam.

BERTA. Hiszen jó lesz falusiasan is. Sütöttek maguk bifszteket?

ERZSI. Sütöttünk néha, ősszel. De mink jobban csak főzni szoktuk a tököt, kisasszony, jó paprikásan.

BERTA. A papa azt mondta, hogy bifszteket süssünk vagy ramszteket. Ez a kettő a leghama-
rosabb. De én sohse próbáltam.

ERZSI. Majd csak megsüssük valahogy kisasszony. Hús csak hús. Zsirba vetjük, osztég addig
süssük míg meg nem pirosodik. Jaj, mit láttunk a Rákóczi-téren kisasszony. A villamos kocs
megállt, oszt izé a hátrulso kocsis nagyot kiáltott, hogy aszongya: Rendőr! Rendőr!

BERTA. A konduktor.

ERZSI. Az a konduktor. *(Rémledezőn.)* Hát leszállitanak egy asszonyt. A sok nép össze! A
rendőr fogja az asszonyt. Befe! - aszongya. Az asszony nem akar. Leveti magát a földre. Úgy
huzgálta a rendőr. Am meg csak visitott, hogy aszongya: Ártatlan vagyok! Jaj még most is
fagy tüle a vérem! Mer avval gyanusították, hogy kimetszette valakinek a zsebit. *(Villamos
házi csengetés.)*

BERTA. A mama jön.

ERZSI. *(Kisiet. Visszaszól.)* Nem, csak egy beteg. *(Ajtónyitás hallik.)*

EGY HANG. Itthon a doktor úr?

ERZSI. *(Künn.)* Erre jobbra tessék. *(Visszatér.)*

BERTA. Hát téstát tud-e valamit Erzsi?

ERZSI. *(Vállát felvonja.)* Túrós csuszát, túrós rétest, túrós lepényt... Szegény asszony! De hátha csakugyan ártatlan vót?

BERTA. Az mind jó, de hol a túró?

ERZSI. Nem mondta a naccsága, hogy hozzak. Tudok kását is, kukorica-kását jó töpörtőset.

BERTA. Az nem tészta.

ERZSI. De jó. Különösen télen, hurkával. Hej a mult héten, mikor Jani is nálunk volt...

BERTA. *(Nevet.)* Magának Erzsi mindenről Jani jut az eszébe, még a hurkáról is.

ERZSI. *(Szemérmesen röstelkedik.)*

BERTA. *(Tréfásan ráfenyeget.)* Magának nagyon édes az a Jani!

ERZSI. Kicsit...

BERTA. Nekem az a gyanum, hogy maga Erzsi nem is egyébert állt szolgálatba.

ERZSI. *(Megzavarodik. Arcát kissé elfordítja s lehajtja.)* Oh mit gondol!... kisasszony.

BERTA. És megérdemli az a fiú? Én nem tudnék annyira szeretni senkit, hogy miatta dolgozzak, szenvedjek. Hallja én szentül hiszem, hogy maga őerte cselédkedik.

ERZSI. *(Zavartan letérdel és a tüzre rak.)* De nem... Tessék elhinni, hogy nem.

BERTA. *(A fejét rázza.)* Irigylem magát.

ERZSI. *(Térdeltében felnéz. Csodálkozva.)* Irigyel? Hiszen magának kisasszony kettő is van. *(Alázatos csodálattal.)* Nagy, finom urak.

BERTA. *(Mosolyogva vállat von.)* Kettő is. Egyik már vénecske, másik nem fiatal. Egyiknek van adóssága, másiknak van gerinc sorvadása. Válogathatok.

ERZSI. *(Berta arcára nézve beszél.)* Bizony maga válogathat. Maga csak a kezét kinyújtja az ablakon: rászáll még a pillangó is. Ha az a kettő nem kell, akad tizenkettő. *(Sóhajt.)* Könnyű magának! *(Elgondolkodva lassu szavakkal.)* Maga kisasszony olyan mint a hattyu. Kedvére uszkál a világba. De mink Janival, mink csak ízék vagyunk... verebek. Szegény didergő verebek... *(Könnyes szemmel pislog.)*

BERTA. *(Mosolyog.)* Maga igen szentimentális. *(Csengetés.)* No most a mama jön. Ideje is már!

ERZSI. *(Künn.)* Egy hordár. Mit hozott? *(Bent.)* Ezt a flaskát hozta, meg ezt a cédulát.

BERTA. *(Elveszi a cédulát. Pillantást vet rá.)* Egy beteg hálából. *(Az üvegre néz.)* Konyak. Mindig csak innivalót küldenek azok a betegek?

ERZSI. A lépcsőn hozzák az új szekrényt is. De szép! *(Az egyik edényt leveszi a padról s más-hova teszi.)*

MÁSODIK JELENET.

Előbbie, két munkás.

BERTA. *(Kinéz az előszobába, s hogy a munkások belépnek.)* Ide tegyék ideiglenesen. Tegyék csak ide az ajtó mellé. Majd elrendezzük ha a mama itthon lesz. *(A bal ajtó mellett mutat helyet.)* Hozza ki csak Erzsi az erszényemet. Ott van a toalett-asztalomon.

ERZSI. *(Be s vissza rögtön az erszénnyel.)*

MUNKÁSOK. *(A szekrényt úgy állítják a bal fal mellé, hogy a fal és a szekrény között két-három arasznyi hely maradjon.)*

BERTA. *(Borravalót ad nekik.)*

MUNKÁSOK. *(Hálálkodva el.)*

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Zsigovicsné.

ZSIGOVICSNÉ. *(Belép. Lerogy a székre.)* Se szobalány, se szakácsné! Legfeljebb holnapután kapunk szakácsnét. Akkor se biztos. *(Térdére csap.)* Így jár az ember, ha megengedi, hogy katona üljön a szakácsné mellé. Tizenöt esztendeig nem volt semmi baj. A tizenhatodikban megjelenik a katona: és elviszi a szakácsnét. *(Erzsihez:)* Én nem engedem meg, hogy maga is katonázzon!

ERZSI. Dehiszen az csak bátyám...

BERTA. *(Erzsi pártján:)* Node csak bátyja, mama!

ZSIGOVICSNÉ: Az is bátyja volt. Mind bátyja! Öccse még csak véletlenül sincs egyiknek se!

ERZSI. És vasárnaponkint...

ZSIGOVICSNÉ: Az is csak vasárnaponkint. Meg ne lássam itt többet, különben rögtön kipöndörül! *(Bertához, a könyvet átnyujtva.)* Itt a szakácsné. A legújabb Pesti szakácskönyv. Mondtam ugye, hogy járj el a főzőiskolába! Most itt van: könyvből kell ebédet főznünk.

BERTA. Okos gondolat! *(A könyvet bontja.)*

ZSIGOVICSNÉ. De már arra nem vállalkozom, hogy vacsorát is főzzünk. Hozatunk valami hideget a hentesből.

BERTA. A papa nevenapján! Elmegyünk a hangversenyre, - Sáfewy ígért jegyet, - és kint vacsorázunk.

ZSIGOVICSNÉ. *(Sóhaj.)* Micsoda költség megint! A költségről jut eszembe, hogy egy kecskét rendeltem hidegen, aszpikosan. Képzeld: húsz korona! Erzsi! Majd érte megy délben. Egy kappant is fog hozni, egy egész sült kappant. Itt a Murányi vendéglőben. A konyhán kell kérni.

(Lassu cimbalom-skála a szomszédlakásban.)

BERTA. *(Gyorsan olvas a könyv hátulsó lapjáról.)* Bárány-leves, dara-leves, ragu-leves, csirke-leves, csiga-leves, birsalma-leves...

ZSIGOVICSNÉ. Jaj megint az a cimbalom! *(Erzsire néz.)* No mit sír? Mi baja.

ERZSI. A bátyámat én sohase láthassam? Akkor én nem szógálok itt.

BERTA. Ugyan mama, ne légy oly szigorú!

ZSIGOVICSNÉ. No jó, hát vasárnaponkint megengedem. De csak vasárnap, akkor is négytől ötig. Egy óra alatt eleget beszélhetnek.

ERZSI. *(Kezet csókol.)* Legalább két órát tessék engedni.

ZSIGOVICSNÉ. Legyen két óra.

BERTA. Engedhetsz hármat is, hiszen semmibe se kerül.

ERZSI. *(Ismét kezét csókol.)* Köszönöm naccsága.

ZSIGOVICSNÉ. Legyen három, csak dolgozzon szívesen.

BERTA. ...tolófánk, vajás fánk, cseh fánk, német fánk.

ZSIGOVICSNÉ. Felmondatom a lakást, hiszen megölik az embert!

ERZSI. A másik kisasszony ám szépen cimbalmozik naccsága. Az úgy kiveri az izét...

ZSIGOVICSNÉ. Cimbalmozzanak maguknak, de ne a lakóknak.

BERTA. *(Diadalmasan.)* Palacsinta!

ERZSI. *(Leveszi a másik edényt is a padról.)* Azt én is tudok!

ZSIGOVICSNÉ. *(Bágyadtan.)* Maga is tud? Akkor csak hamar gyürközzön neki.

ERZSI. *(A tűzhely alatt heverő egyetlen fadarabért nyul. Szinte sikoltva.)* Jaj!

ZSIGOVICSNÉ, BERTA. Mi az?

ERZSI. Egy csúnya fekete bogár. Sohase láttam ilyet. *(Néhány lépést üldözi a bogarat az előszoba ajtó felé.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Legyint.)* Hogy lehet attól megijedni? *(Bertához.)* Gyer: segíts átöltöznöm. Oh keserves nap! Még utóbb főzni is megtanulunk.

(A csengő röviden megszólal.)

ERZSI. *(Kimegy.)*

BERTA. Valami szegény beteg...¹³

ZSIGOVICSNÉ. *(Erzsi után szól.)* Mondja neki, hogy csütörtökön jöjjön. Jaj, de fáradt vagyok. Alig bírom a derekamat. *(El Bertával.)*

ERZSI. *(Visszatér. Félve pillant körül s a belső ajtóra.)*

NEGYPEDIK JELENET.

Erzsi, Jani.

JANI. *(Bakaruhában. Erzsi nyomában lép be, hetykén. A bajuszkája hegyesre van csipve.)* Bánom is én, ha meglátnak is! Megmondom, hogy örömömbe ugrottam fel ide. Testvérnek csak szabad a testvérhez beugornia, ha ekkora öröme van! *(Csókokat cuppant Örzsire.)*

(A cimbalom elhallgat.)

ERZSI. *(Ijedten pillantgat a szobaajtóra.)* Dehát minek örül? Mondja hamar! Aztán... *(A kezével mondja, hogy távozzék.)*

JANI. Minek örülek? Hát vak vagy? Hát csak nyisd ki a szemed: nézz meg! *(Peckesen fel és alá jár.)* Hát nem látod rajtam a változást?

¹³ A szegény szóval nem sajnálkozik, hanem osztályoz.

ERZSI. *(Nézi alulról, fölülről, elől, hátul.)* Én nem látok semmi változást.

JANI. Nohát te sötétre megvakultál! Hiszen még a kűtorony is megfordul, ha elmegyek mellette. Még most se látsz? *(A gallérjára mutat.)* Ide peslants!

ERZSI. Csillag! Csillag! *(Örömeben ugrik és átölelinti.)*

JANI. *(A mellét feszíti.)* Frajter vagyok! Úr vagyok! Frajter úr! Most már akár a szógabirónak is a szemibe merek nézni. He! Nézd milyen keztyüm van.

ERZSI. *(Örömeben rázkódva.)* Jaj, de boldog vagyok!

JANI. Boldog vagy ugye! Nohát csókolj meg duplán. *(Csók.)* Nem is hitte a kaszárnnyába senki, hogy ilyen hamar... A hadnagy úr ugyan mondta, hogy aszongya... *(Az ajtónyikkanásra a szekrény mögé ugrik. Ottrejtőzését a nézőtérről se lehet látni.)*

(A cimbalom valami ügyetlen primitív gyakorlatot játszik.)

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Berta.

BERTA. *(A könyvből olvas.)* Erzsi, a könyv azt mondja, hogy a levesnek való vizet előbb magában kell forróra hevíteni.

ERZSI. Tudom én azt kisasszony. *(Ezen a válaszon s a következőkön is át kell érződnie az Erzsi aggodalmának, hogy Janiba belebotlanak. Tehát szeretné a kisasszonyt mielőbb lerázni a nyakáról.)*

BERTA. Aztán meg kell mosni a húst...

ERZSI. Tudom én azt kisasszony.

BERTA. És félmarok sóval...

ERZSI. Tudom én azt kisasszony.

BERTA. Mitül ragyog magának úgy a szeme?

ERZSI. *(Lesüti a szemét.)* Azt nem tudom kisasszony.

BERTA. Nohát csak csinálja Erzsi. De melyik a leveshús? melyik a pecsenyének való?

ERZSI. Bizonyosan ez a csontos. Mindig a csontosat főztük levesnek. Még a pecsenye csontját is közibe csapta a szakácsné. *(Gyöngéden tolja befelé.)* Csak tessék nyugodtan ongorázni.

BERTA. Nohát csak ügyesen. Erzsi. Én addig áttanulmányozom a többit. *(El.)*

(A cimbalom elhallgat.)

HATODIK JELENET.

Erzsi, Jani, később Berta.

JANI. *(Kilép.)* ...aszongya. Derék ember vagy te közvitéz, meg is kapod hamarost a csillagot. Aj, gondoltam, csak tréfál, a... *(Visszaugrik.)*

BERTA. *(Csak az ajtót nyitja be. Az ajtóban.)* Petrezselymet, zellert, vereshagymát is kell a levesbe tenni, azt mondja a könyv. *(Vissza.)*

ERZSI. Tudom én azt kisasszony.

JANI. *(Kilép s folytatja, mintha félbe se szakították volna.)* ...tréfál a hadnagy úr. De nem tréfált biz a. Mer az történt, hogy Szígyártó János az előbbi frajter megszökött. Valami rossz kutya levelet kapott hazulról, hogy szeretőjét el mátkásították.

ERZSI. *(Egy darab teasüteményt vesz le a fűszeres szekrényről s átnyújtja Janinak. Sajnálkozva.)* Aj!

JANI. Ezt osztán a fejibe vette. Se nem evett, se nem aludt. Hazakéredzett. Nem engedték. Hát ű bizony elődta a kereket. Hazament. De ippeg csak annyi ideje vót, hogy megverte otthon azt a legényt, aki a jányt elbolondította tüle. Mikorra megfordút vóna, mán ott csörgött a vas a lábán. Mer a katonasággal nem lehet figurázni! A katonaság csak egy napot vár, aztán... *(Visszaugrik.)*

HETEDIK JELENET

Erzsi, Jani, Zsigovicsné, később Berta.

ZSIGOVICSNÉ. *(Otthonkában.)* Jól megnézte maga, hogyan szokta a levest a szakácsné...

ERZSI. Nagyon jól megnéztem naccsága.

ZSIGOVICSNÉ. Fűszert is tegyen bele valamelyest, és itt a szerecsendió. Ebből is.

ERZSI. Csak hagyja naccsága. Ellátom én. A levesvíz már forr is. *(Fogja a húst és beleveti.)*

ZSIGOVICSNÉ. Jól van, jól van kis... veréb. *(Mosolyog.)* Hogy mondta a lányomnak? Hogy micsoda maga? Micsoda veréb?

ERZSI. *(A fejét szemérmesen félrehajítja.)* Hát hogy én csak veréb vagyok... falusi veréb, itt a városba.

ZSIGOVICSNÉ. Maga mindig tud ilyen bolondokat mondani. *(Csengetés.) (Máshangon.)* Hát akkor magára bízom a levest. Csak csinálja majd én kinézek. *(El az előszobába.)*

ERZSI. *(Utána néz. Megnyugtató hangon Janihoz.)* Egy beteg ment el.

JANI. *(Előlép.)* ...küdenek a telegráfho. Szétmegyen a parancs. Kutya dóga lesz most! Sánkra vetik, vagy főbe puffantják.

ERZSI. Szegény!

JANI. Irtó szigorúság van a katonaságnál! Borzaldalmatos szigorúság. Manapság nem lehet ám úgy szökdösní, mint régentel! A telegráf még az ürgelyukból is előkotorja az embert. *(Egy üvegecskét szagol.)* Te! Mi ez a szép sárga? *(Felhajtja.)*

ERZSI. Táblaolaj! *(Elkapja tőle.)* Maga mindig nyalakodik!

JANI. Ez meg ecet úgy nézem. *(Felhajtja.)*

ERZSI. Micsoda torkos ember! *(Elkapja, s beteszi a konyhaszekrénybe.)*

JANI. Nincs véletlenül egypár levél ződ salátád is? Te! A levélről jut eszembe: hazulról kaptam levelet.

ERZSI. *(Megrezzen.)* Mit írnak? Megtudták?

JANI. Nem hiszem, mert akkor írt vóna rólad az anyám, hogy tisztöltet, csókoltat. De nincs semmi a levélbe, éppen azért említem. Te! Még csak nem is álmodják, hogy idejöttél a városba! Oh te aranyos bogaram te! *(Megcsókolja.)*

ERZSI. *(Minden csókolás közben vagy után ijedten pillant az ajtóra. Fölveszi a habszedő kanalat, és a levesre ügyel.)* Nem is tudnák meg soha, de mióta Pannival találkoztunk... *(A fülére teszi a kezét és a magasba pillant.)*

JANI. *(Legyint.)* Ne félj te attul. Megmondtam neki is, Marcinak is, hogy első szentség a barátság! Különben úgy elpántolom mind a kettőt, hogy lepedőben kerülnek a másvilágra! Még mondtam is Marcinak, hogy mondok, annak a te Pannidnak nem ártana, ha bevarrnák a száját. De aszongya, alhatsz te affelül, mer én is a lelkire kötöttem, hogy se ne írjon haza...

ERZSI. Sz nem tud írni.

JANI. Hát hogy mással se irasson, se ne kotyogjon rúlatok, ha netalántán falubeli vetődik ide; mer az igaz szerető hűséges a szájával is. *(Megcsókolja.)* Tegnap különben vele is tanálkoztam a Rákóczi-téren.

ERZSI. Tanálkozott vele?

JANI. Tanálkoztam. Cilindérium-kalapot vitt vasaltatni a kalaposho. Hát neki is mondtam, ha már véletlenül megtudta Örzsit, hát lakjon becsület benned!

ERZSI. Mit mondott?

JANI. Fogadkozott mind a hét szentségre, hogy aszongya... *(Visszaugrik.)*

BERTA. *(Kilép kötényesen. Kedvtelenül.)* Mégis bifszteket kell sütnünk. A papa rendelte.

ERZSI. Később kisasszony. Majd ha a leves megfőtt, csak tesszen nyugodtan bemenni.

BERTA. *(A könyv a kezében.)* A bifsztek nincs benne. Micsoda ostoba szakácskönyvet adtak a mamának! Mit kever Erzsi?

(A cimbalmón valami csárdás pendül.)

ERZSI. A palacsintát kisasszony. Meglássa olyan palacsintát sütök...

BERTA. Mármost hogyan süssünk bifszteket? *(Sajnálkozva.)* Elrontjuk a papának a nevenapját! Mintha csengettek volna.... *(Az előszoba ajtón kiles.)* Jaj, a kapitány! *(Lekapja a fejéről a papiros sapkát s elveti. Befut a jobboldali ajtón.)*

ERZSI. *(Kitörő örömmel, a fakanalat magasra emelve.)* A kapitány! A kapitány! Most már nem háborgatnak bennünket.

JANI. *(Előugrik. Táncra csapja a tenyerét, s járja Erzsivel szemben.)*

ERZSI. *(Egyik kezében a bögre, másikkban a fakanál. Boldog arccal táncol. A tánc csak egy-két percig tart. Egyet fordulhatnak is. Az ajtónyílásra hirtelen abbahagyják. Jani a szekrény mögé oson, Erzsi a konyhaasztalhoz.)*

NYOLCADIK JELENET.

Előbbie, Berta, kapitány, Zsigovicsné.

(Az itt következő jelenet gyors-menetű.)

KAPITÁNY. *(Bertához.)* Nem, azt nem engedem, hogy magát a tűzhelynél ne lássam! Ha ezt tudom, elhozom a kodakomat, és lefényképezem.

(A cimbalom elhallgat.)

BERTA. Ugyan ne csúfolódjon kapitány. Egy nyomorult bifszteket kellene sütnünk...

ZSIGOVICSNÉ. És még azt se tudunk.

BERTA. Még a szakácskönyvünk se tudja.

KAPITÁNY. *(Lelkesülten.)* Bifszteket? Hisz én meg annak éppen mestere vagyok. Azt az egyet tudom, egyebet se. *(Erzsihez.)* Ide egy kötényt! Hol a hús?

ZSIGOVICSNÉ. Node kapitány...

KAPITÁNY. Nem, ezt nem engedem el. *(Kötényt köt. Visszatolja a kabát ujját félszárig.)*

BERTA. *(Tapsol.)* Bravó! Bravó! *(A papirossapkát a kapitány fejére nyomja.)* Itt a szakács-jelvény.

KAPITÁNY. Köszönöm. Sütök én olyan ebédet... Vadászatokon, gyakorlatokon hányszor sütöttem a tisztársaimnak. Megnyalták utána a talpukat is! Hol a zsír? hol a hús? Hol az olaj?

ERZSI. *(Néz egy üveget. Nem azt, amelyikből Jani ivott...)* Éppen elfogyott.

ZSIGOVICSNÉ. Nohát fusson Erzsi: hozzon olajat. Együttal hozza meg a halat is, kappant is! *(Pénzt ad át.)*

ERZSI. *(Kapja a szekrényről a bolti könyvet és el.)*

BERTA. Itt a zsír kapitány. Csak markoljon bele.

ZSIGOVICSNÉ. És itt a hús. No kíváncsi vagyok.

KAPITÁNY. *(Lekap egy hosszunyelű serpenyőt.) (Bertához:)* Tegyen bele jó két kanállal. Így. Ez a hús? Hiszen ez rostélyos. Fügéből nem lehet patront csinálni! Vesepecsenye kell ide hölgyeim! De rögtön! Mert a zsír mingyárt forró.

BERTA. *(Mulat az ügyön.)* Elfutok én magam. Ugyse jártam sohse mészárszékben. Olyan furcsa nap ez a mai: minden fordítva történik. Egy perc alatt megjárom. *(El.)*

KAPITÁNY. *(Utána szól.)* Vigyázzon, el ne csusszon. *(Tréfásan.)* Fiatal hölgyeknek sohasem árt az ilyen tanács. No, de most só is kellene. Só! Só! Só! *(A kezibe veszi a serpenyőt. Nézi.)* Nem avas ez a zsír?

ZSIGOVICSNÉ. *(Keresgél.)* Micsoda nyomoruság! Kell valahol lennie. De tudom is én, hol szokták tartani. Várjon, hozok az ebédlőből. *(El.)*

JANI. *(Kilesekedik a szekrény mögül.)*

KAPITÁNY. És hol a fa? *(Keres. A kezében a hosszunyelű serpenyőt.)* A mennydörgős ménkü látott bifszteket sütni fa nélkül! *(A szekrény mögé is néz.)*

JANI. *(Kioson.)*

KAPITÁNY. Mi az ördög? Itt valaki jár! *(Körülkerül a szekrényen, aztán hirtelen megfordul s Janival szembetalálkozik.)*

JANI. *(Meredten szalutál.)*

KAPITÁNY. Hát te mit csinálsz itt?

JANI. *(Zavartan.)* Egeret hajtottam kapitány uram. *(Nyel.)*

KAPITÁNY. *(Egy percnyi bámulás után.)* Teremts fát valahonnan! *(Visszateszi a serpenyőt a tűzhelyre.)*

JANI. *(Körülnéz s a homlokát törli zsebkendővel.)* Igenis kapitány uram. A rerniben van a fa. Itt tartják kapitány uram, mer nyers.

KAPITÁNY. Csak ennyi?

ZSIGOVICSNÉ. *(Ezüst sótartót hoz.)* Itt a só, kedves kapitány. *(Janihoz megbotránkozva.)* Hát maga?...

JANI. Szolgálatra rendelt a kapitány úr. Kezét csókolom.

KAPITÁNY. Nohát csak rakd! Hiszen nincs tűz asszonyom! Tűz nélkül nem főznek még Afrikában se.

ZSIGOVICSNÉ. *(A kapitányhoz.)* Hát jöjjön, legalább vesse le a kabátját.

ERZSI. *(Lihegve jön. A hóna alatt papirosba burkolt üveg. Az ajtót kitarja a nyomában jövő inasnak.)* Itt a hal meg az olaj. *(A kezét rázza és dörzsöli, huhúkolja.)*

KAPITÁNY. Azt nem, hanem egy melles kötényt kérek. *(El.)*

EGY VENDÉGLŐI INAS. *(Hoz a fején halat és a kezében más lefödött tálat.)*

ZSIGOVICSNÉ. Jól van. Tegye ide az asztalra. *(Röviden megnézi a két sültet.)* No elég szép, de drága. Tegye be Erzsi ezt a kappant a rernibe. *(Borravalót ad és bemegy a szobába.)*

INAS. *(El.)*

KILENCEDIK JELENET.

Erzsi, Jani, később Panni.

ERZSI. Hát maga mit csinál? Nem szidták össze?

JANI. Engem? Örülnek, hogy itt vagyok.

ERZSI. *(Csodálkozva.)* Örülnek?

JANI. Ahol kapitány a szakács, frajter a szógáló. Haj, bár csak elszegődne a kapitány úr egy esztendőre. Fázik a kezed? Hoci galambom, majd megmelegítem. *(Halk csengetés.)*

ERZSI. Olyan hideg van kint...

JANI. Tedd ide a szívemre. *(A melléhez szoritja Erzsi kezét, közben arcon csókolja.)*

ERZSI. Mintha csengettek volna.

JANI. Hát te nyitogatsz ajtót?

ERZSI. Van egy öreg inasunk. De máma az is beteg. Náthás. *(Kifut és Pannival tér vissza.)*

PANNI. *(Lihegve.)* Csak egy szóra futottam be. *(Kosár van nála.)* Erre vót dógom. *(Körülpillant. Janira bámul.)*

JANI. *(A tüzet fujja, s térdeltében hátra nyújtja a kezét.)* Szerbusz Panni.

PANNI. Szerbusz. *(Kezet fog vele.)* Hát maga mit csinál itt? *(A kezébe huhúkol.)*

JANI. *(Vigan.)* Beálltam szakácsbojtárnak.

ERZSI. *(A remibe teszi a sültet, de előbb belepillant.)* Fusson le hamar a pincébe... frajter úr, - fáér. Ihol a kosár. *(A tűzhely alól kosarat vesz ki.)*

JANI. Futok galambom! Az aprajából hozzak-e vagy a vastagából. *(El.)*

ERZSI. Az aprajából frajter úr.

ERZSI. *(Pannihoz dicsekedve.)* Frajter. Láttad a csillagát? Ilyen hamar! Ugye? A te Marcid még nem frajter?

PANNI. *(Egykedvűen.)* Nem. *(Körülpillant s ijedt szemmel.)* Te! Ujságot mondok. *(A továbbiakban is vést lehel.)*

ERZSI. *(Ijedten.)* Mit? *(A továbbiakban is rémülten beszél, szinte reszket belé.)*

PANNI. De meg ne ijedj!

ERZSI. Megtudták?!

PANNI. Dehogy!

ERZSI. Hát?

PANNI. Itt vannak.

ERZSI. Hol?

PANNI. Nem tudom. Csak találkoztam velök... az utcán.

ERZSI. És elárultál nekik?

PANNI. *(Sértődve.)* Ugyan...

ERZSI. De kérdeztek?

PANNI. Persze hogy kérdeztek. Hiszen azért jöttek.

ERZSI. És mit mondtál?

PANNI. Mit mondtam vóna?

ERZSI. Megmondtad, hogy itt lakok! *(Vád.)*

PANNI. Azt nem.

ERZSI. Hát mit?

PANNI. Hát csak izé... hogy... Semmit se mondtam.

ERZSI. Jézus Mária! Elárultál! Elárultál!

PANNI. De nem! Isten szentugyse nem árultalak el! Én csak annyit mondtam, hogy *(A vállát vonogatva.)* igenis találkoztam veled *(Erősen mentegetődző hangon.)* De én nem mondtam meg, hogy itten.

ERZSI. Szentséges jó Isten... Hát minek mondtad meg, hogy találkoztál velem! Hát nem tudtad azt mondani, hogy híreket se hallottad!

PANNI. *(Vállát felvonja.)* Hát... kivették belőlem. De egyebet nem mondtam.

ERZSI. Megmondtad, hogy szolgálok! *(Nem kérdő hang, hanem vádló.)*

PANNI. *(Vonakodva.)* Azt megmondtam. *(Mentegetődzve.)* Mer a bátyád nagyon fartatott,... hát...

ERZSI. Azt is, hogy hol!

PANNI. Azt nem! Hova gondolsz! Jópál Mátéval van itt, meg Veron néni is. Mán két napja kóvályognak itt a városba. Borzasztó körömrre fogtak engem! Beszorítottak egy kapu alá. Azt mondta a bátyád, hogy rendőrt hivat. Erre aztán... ijedtembe megmondtam az utcát... *(Erősen mentegetődző hangon.)* De a számot nem mondtam meg!

ERZSI. Oh te átkozott! Te pokol dudvája! Te Júdás fajzat!... Te... *(Neki esik tíz körömmel.)*

PANNI *(Kihátrál.)* Hát ez a köszönet? Én eljövök, hogy vigyázz, készen légy...

ERZSI. Te cudar! Te álnok! Te két lábon járó méregfa!

PANNI. Csupa jóakaratból... *(A továbbiak alatt kézzel védekezve el.)*

ERZSI. Kivágom a szemedet *(Mikor már Panni elugrott, olyan testtartással, mint a vonító kutya:)* Oh, hogy a forgószél hordjon el! Oh, hogy a hollók vágják ki a nyelvedet! *(Három lépést megy a szék felé. Ismét az előbbi vonító fejtartással.)* Oh, hogy a cipőd sarkán futott volna ki mind a két szemed, mikor először megpillantottál! *(A székre rogy.)*

TIZEDIK JELENET.

Erzsi, Zsigovicsné, kapitány, Jani, Zsigovics, Berta.

ZSIGOVICSNÉ. No tessék: nyakunkon a dolog és ez itt üldögél!

ERZSI. *(Fölkel.)*

KAPITÁNY. *(Tűnődve.)* Beteg ez a leány. *(Nem kérdés, hanem állítás.)*

ERZSI. Nem. Csak... elállt a lélegzetem.

ZSIGOVICSNÉ. *(Ijedten nézi.)* Beteg? Éppen csak az hiányzott! Hogy még ez az egy cselédem is... Szólok az uramnak. *(El.)*

JANI. Itt a fa, kapitány uram! Rakok én olyan tüzet mingyán, hogy szétveti az egész masinát! *(A továbbiakban a szeme folyton Erzsint. Aggodalmasan pislog rá.)*

KAPITÁNY. Nohát csak hamar!

ZSIGOVICSNÉ. *(A doktorhoz.)* Gyere segíts rajta, hogy le ne kelljen feküdnie.

ZSIGOVICS. *(Erzsire néz.)* Mi a baj?

ERZSI. Semmi, csak egy percre elállt a lélekzetem.

ZSIGOVICS. Mutasd a nyelved. Olyan piros akár a kutyaé. Fordulj! *(Hallgatódzik a hátán.)* Egy kis szívdobogás! Bizonyosan nyargalvást jöttél fel a lépcsőn. *(A feleségéhez:)* Ezért zavartok engem? *(El.)*

ERZSI. Iszen mondtam, hogy nincs bajom. Sietést jöttem fel a lépcsőn. Mingyár elmulik.

ZSIGOVICSNÉ. Hálaistennek. Mi van ebben a bögrében?

ERZSI. Palacsinta. *(Elveszi és keveri.)*

ZSIGOVICSNÉ. Valami csemegét is kell ebéd végére. *(Csengetés.)*

JANI. Hozok én nagyságos asszonyom.

ERZSI. *(Összeretten. Elejti a bögrét vagy csak kiömleti.)*

ZSIGOVICSNÉ. Mit csinál? *(Elkeseredetten.)* Most már kész a palacsinta! *(Türelmetlenül.)* Menjen hát: nyisson ajtót!

ERZSI. *(Nem mozdul, csak ingadozik álltában, s néz ijedten az ajtóra.)*

JANI. *(Ugrik.)* Majd én... *(Kiszalad.)*

ZSIGOVICSNÉ. Bár mink is férfiakat fogadhatnánk cselédnek. A férfiak sokkal ügyesebbek.

BERTA. *(Papirosba takart húst hoz.)* Itt a hús! Itt a hús! Pompás! A legjobb szeletet adták!

JANI. *(Visszatér a tüzhelyhez. Tüzel. Sűrög-forog. Közben aggódva pillant Erzsire. Meglöki a könyökével. Halkan.)* Mi bajod?

ERZSI. *(Fásultan.)* Semmi, semmi! *(Fog egy rongyot, s feltörli a kidőlt palacsintatésztát.)*

KAPITÁNY. Gratulálok! Jó hús. Nohát lássunk hozzá. A zsir már elég forró.

BERTA. Azonnal segíték én is. *(Be a szobába.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(A húst a vízvezeték alá tartja.)*

KAPITÁNY. *(Elevenen.)* Hol az olaj? *(Átveszi a félholtan támolgató Erzsitől.)* Mert a fő az olaj, hogy mielőtt a hús a zsirba kerül, olajba fürödjön. *(A doktornéra néz. Meghökken.)* Mit csinál az Isten szerelmére! Nem szabad ezt megmosni! *(Elkapja a húst.)*

ZSIGOVICSNÉ. Hát?

KAPITÁNY. *(Janihoz.)* Hamar egy törlőrongyot, fiam! Töröld meg!

JANI. Azonnal kapitány úr! *(Átveszi a húst. Kapkod jobbra-balra. Előrántja zsebkendőjét és abba töröl. Aztán hogy Erzsit nyújtja a törlőrongyot, azzal folytatja.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Boszusan.)* Nohát akkor én nem avatkozom bele. Csinálják, ahogy akarják! *(Be a szobába.)*

KAPITÁNY. *(Elveszi a húst s valami edény fölé tartja.)* Hamar rá az olajat!

JANI. *(Átkapja Erzsitől.)*

ERZSI. Mi-mi-mit csinál!

KAPITÁNY. Öntsd!

ERZSI. *(Ijedten.)* Ne azt! *(Kapkod az üvegért.)*

JANI. *(Önt.)* Ne szólj bele! A kapitány úr jobban érti!

KAPITÁNY. *(Buzgón dörzsöli az olajat a hússal. Közben megszagolja az ujját. Elképed.)* Hiszen ez petróleum! Tyhű! Mit csináljunk?

JANI. *(Ijedten.)* Petróleum? *(Végzetlenül.)* Kimegy az kapitány uram! Tessen csak idadni... *(Átveszi a húst.)* Az én sapkámra is egyszer petróleum dőlt... Mingyán kiveszem én belőle. *(A mosdóhoz megy és szappant kap fel. Buzgón szappanozza a vízvezetékénél.)*

KAPITÁNY. *(Föl-alá jár dühösen.)* No most bemutattam a tudományomat. Oh te barom! Te szarvatlan bivaly te! Ezért hat napi egygyest kapsz! Kurta vasat te kiállítási ökör te!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Előbbieket, Berta, később Zsigovicsné.

BERTA. *(Kilép. Ijedten.)* Mi történt?

KAPITÁNY. Itt a pénz! Vágtatást eredj más húsert! *(Bertához.)* Képzeld: ez a tinó petróleumot öntött a hússal!

BERTA. (*Összecsapja kezét.*) Legjobb lesz, ha készen hozzák azt is a vendéglőből. (*Erzsihez.*) Menjen teríteni.

KAPITÁNY. Nem, az nem olyan jó, mint amit én sütök. (*Utána kiált.*) Repülj!

JANI. (*El.*)

KAPITÁNY. (*Boszusan.*) Kurtavasat kap ezért a tulok!

ERZSI. (*Sírva.*) Ne tessék...

BERTA. (*Meglöki Erzsit.*) Majd én kikönyörgöm, csak menjen. Kegyelem! Kegyelmet kérek neki kapitány úr! Szegény fiú, hát tudja is az...

ERZSI. (*Még egy szót vár a kapitány arcára nézve, aztán be.*)

KAPITÁNY. Jó, hát a maga kedvéért megkegyelmezek. De kaszárnya-áristomot kap legalább két hetet.

BERTA. Azt se. Elvégre ez nem katona-ügy. Itt maga nem is kapitány, csak szakács.

KAPITÁNY. A fegyelem az első!

BERTA. Oly jó fiú. És tudja oly romantikus!

KAPITÁNY. Mi romantikus van egy bakán?

BERTA. Maga csak a bakát látja benne. Én a természet emberét, aki a szívével gondolkodik. Ez a fiú beállt kisbírónak és szolgált egy esztendőt egy zsarnok ember mellett, csak hogy azzal a kis parasztlánnyal mindennap válthasson egy-egy pillantást. Ez a kis verébeszű lány meg szolgál most három esztendőt, csak hogy azt a másik falusi verebet legalább vasárnaponként láthassa. Hát nem romantika ez a mai kétszer-kettős világban?

KAPITÁNY. (*Vállat von.*) Hát én már hány esztendeje taposom magáért a malmot?

BERTA. (*Fölemeli a mutató-ujját.*) De magának a cimerigéje: Semmi se lehetetlen!

KAPITÁNY. Maga ezt napról-napra megcáfolja.

BERTA. (*Mintha nem is hallotta volna.*) Maga úr. Ura a sorsának. Ezer embernek parancsol. De ezek szegények, kinek parancsolnak ezek? Nekik parancsol az egész világ! És tudja brutális lelketlenség az is, hogy egy egyedül élő szegény asszonynak az egyetlen fiát besorozták.

KAPITÁNY. Egyetlen fiú?

BERTA. Az.

KAPITÁNY. A maga kedvéért kiszabadítom.

BERTA. (*Kezet nyújt.*) Kapitány! Egy teljes kilométerrel közelebb jutott a szívemhez!

KAPITÁNY. Még mennyi van hátra, ha szabad tudnom?

BERTA. Kilencvenkilenc.

KAPITÁNY. (*Legyint.*) Maga...

BERTA. Nono! „Semmi se lehetetlen!”

ZSIGOVICSNÉ. (*Belép.*)

BERTA. Képzeld mama! Ez az aranyos kapitány kiszabadítja a bakánkat.

KAPITÁNY. Hét nap múlva szabad. Becsületemet kötöm reá.

ZSIGOVICSNÉ. (*Össze csapja a kezét.*) Az Istenért! valahogy ne cselekedje! Hiszen akkor ez az egy cselédünk is rögtön itthagya!

BERTA. (*Mosolyog.*) Az igaz. Erre nem gondoltunk.

ZSIGOVICSNÉ. (*Gúnyosan.*) Köszönöm a szivességét kapitány! Iszen csupán csak a kaszárnyáért kapjuk ezt a kevés cselédet is, amelyik itt szolgál Budapesten. És maga most szét akarja osztatni a kaszárnyát! Köszönöm! Inkább rántsák vissza mondurba a szakácsnének az őrmesterét is!

BERTA. De mama!

KAPITÁNY. Hát jó, halasszuk el akkorra, amikor a cselédszükség megszűnik.

ZSIGOVICS. (*Bedugja a fejét az ajtón.*) Nagyságos szakács úr! Egy pohár konyakot!

KAPITÁNY. Orvosi rendelet?

ZSIGOVICS. Az.

KAPITÁNY. Akkor: muszaj engedelmeskedni. (*El.*)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Zsigovicsné, Berta később Sárfewy, később Jani.

ZSIGOVICSNÉ. (*A húst a kezébe veszi.*) Jaj ez a drága hús! Node azért nem vesz kárba. Jó lesz a cselédnek.

BERTA. (*A palacsinta-sütőt fölveszi.*) Kisütöm a palacsintát. Palacsintát csak tudunk tán sütni?

SÁRFEWY. (*Belép. Nagy csillogó pisztolyt irányoz Bertára.*) Igent vagy életet!

BERTA. (*Tréfás megrettenéssel.*) Inkább életet!

SÁRFEWY. Ha az élet az enyém, akkor az „igen” szintén. Mer az „igen” benne van az életben.

BERTA. Inkább süsse rám a pisztolyt, hogy sem ilyen elmésségeket mondjon.

SÁRFEWY. Ezt csak a hölgyek süthetik el. (*Egy mozdulattal szétveszi.*) Lovagláshoz való toalettiszerek vannak benne. Odkolon, miniatűr-gukker, hajtű, gombostű, éleshagu sipocska stb. Vagy ha mindez nem kell, cukrot tesz bele a lónak.

BERTA. Milyen ügyes ötlet!

ZSIGOVICSNÉ. És mint az ezüst...

SÁRFEWY. S a nyeregkápára akasztja, mintha pisztoly volna. Konstantinápolyban igazi pisztolyt akasztanak a hölgyek a nyeregbe. Mikor lovagolunk ki?

BERTA. (*Érdeklődéssel nézegeti a pisztolyt.*) Holnapra mondta a kapitány, ha napos lesz az idő. Tedd be mamácskám a pisztolyt a tükör alá. (*Sárfewynek kezet nyújt.*) Köszönöm...

ZSIGOVICSNÉ. (*A pisztolyt átveszi.*) Látja micsoda nyomoruság: se szobalány, se szakácsné. (*Bemegy.*)

BERTA. Magunk sütünk-főzünk. Képzelve a kapitány neki állt bifszteket sütni. Éppen itt hozzák a húst.

JANI. *(Belép. Futólag szalutál Sárffőinek. Bertához.)* Tessék a pecsenye, kisasszony.

SÁRFEWY. *(Janit nézi és a monokliján igazít.)* De ismerős az arca önnek. Hol is láttam önt?

JANI. Otthon tekintetes uram.

SÁRFEWY. Aha ön az a... izé...

JANI. Ződág Jani, tekintetes uram.

BERTA. *(Beszól az ajtón.)* Szakács úr!

KAPITÁNY *(Belülről.)* Azonnal Bertácska.

SÁRFEWY. *(Gondolkodva néz Janira, kissé bólogat. Gondolja ezt: Bizony furcsa, hogy testvér a testvérral nem szólhat testvéri hangon. Szegény fiu! Lomha mozdulattal a zsebébe nyúl s átadja neki az aprópénzes erszényét.)* Mivel ön falumbeli...

JANI. *(Mohó örömmel.)* Köszönöm alásan.

BERTA. *(Janihoz.)* Még valami: a mustárunk elfogyott. Hozzon jó vitéz úr vagy frajter úr! Micsoda már frajter?

JANI. *(Büszkén.)* Már reggel óta kisasszony! *(Elrohan.)*

SÁRFEWY. *(A fiu után néz, gondolkodva.)* Ezt a fiut megteszem kulcsárnak, az öreg helyébe, majd ha kiszabadul.

BERTA. *(Kezet nyújt.)* Köszönöm.

SÁRFEWY. *(Csodálkozva néz)* Mért?

BERTA. A romantika nevében.

SÁRFEWY. Maga beszél romantikáról? A fagylalt lelkesedik a pásztor-tűzéért?

BERTA. Mindenki azért lelkesedik, ami távol van tőle.

KAPITÁNY. *(Bepillant a konyhába.)* Szervusz! Gyere, állj be kuktának. *(Sárffői válasza után visszavonul.)*

SÁRFEWY. *(Névet a kapitány öltözetén.)* Én már elintéztam a magam konyhai dolgát: rendeltem egy ananászt, mingyárt hozzák.

ERZSI. *(Fordul egyet. Az ecetes és olajos üveget veszi ki a konyhaszekrényből, s körül-törölgeti.)*

ZSIGOVICSNÉ. Ananászt? Igen kedves.

(Csengetnek.)

ERZSI. *(Megretten.)*

SÁRFEWY. *(Bertához.)* Maga is főz? Akkor csakugyan beállok kuktának.

BERTA. Palacsintát. A papa kedves étele.

SÁRFEWY. Akkor én is segítek. Kérek egy kötényt. A kabátom levetem. *(Be.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Erzsihez boszusan.)* Nem hallotta, hogy csengettek?

ERZSI. *(Tétován megy két lépést. Visszahátrál ugyanannyit.)*

ZSIGOVICSNÉ. No nézd, még megáll! Hát nyissa ki már azt az ajtót! Ez a leány holdkóros vagy micsoda!

ERZSI. *(Vonakodva kimegy.)*

BERTA. Álmos talán szegény. Sokat dolgoztatunk vele. *(Más hangon, vidáman.)* Most még csak az van hátra, hogy a papa is kijőjön a konyhára!

JANI. *(Mustárt hoz. Utána egy boltosinas ananászszal.)*

KAPITÁNY. *(A konyhába lép. Bertához:)* Nohát most itt a hús. Kérek rá egy öntet táblaolajat. Így. Hol a rostély?

(Erzsi visszatér.)

BERTA. Micsoda rostély?

KAPITÁNY. Amire rátegyük.

BERTA. Erzsi, van nekünk rostélyunk?

ERZSI. Nem tudom. Nem láttam.

KAPITÁNY. Tyű teringésit! Most nem tudom, hogy serpenyőben szabad-e? *(Janihoz.)* Frajter! Szaladj fel a lakásomra! Itt lakom a harmadik emeleten, 45. szám alatt. Mondd a dineremnek, hogy adja ide Brissz-bárót.

JANI. Igenis kapitány uram! *(El.)*

KAPITÁNY. Ismerik a Brissz báró szakácskönyvét?

ZSIGOVICSNÉ. Hires szakácskönyv.

KAPITÁNY. Arrul hires, hogy mindent megfordítottan kell csinálni, mint ahogy a báró mondja. No addig tegyük ebbe a lábosba. *(A húst a lábosba teszi.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(A beszédek alatt az inastól átvette az ananászt és borraival elbocsátja.)*

ZSIGOVICS. *(Benyitja az ajtót.)* Ugyan hagyjátok már abba! *(A nőkhöz.)* Csak nem engeditek, hogy a vendégeitek süssenek, főzzenek. *(Belép.)*

KAPITÁNY. De ezt a bifszteket kisütöm, ha addig élek is!

ERZSI. *(A tüzhelyhez térdel és fát rak a tüzre.)*

ZSIGOVICS. Sütöd a manót! *(Be akarja lökdösni a szobába.)*

KAPITÁNY. *(Nem tágit.)* Hohó! Az orvos csak betegen bír velünk! Öt perc alatt megleszek.

ZSIGOVICS. A hatodik percben bent légy. *(Bemegy.)*

TIZENHARMADIK JELENET.

Berta, kapitány, Zsigovicsné, Bíró, Jópál, Veron.

BÍRÓ. *(Szögletesen, komoly-alázatosan belép.)* Dicsértessék a Jézus Krisztus. Jónapot kívánok! *(A szeme Erzsire szegeződik.)*

JÓPÁL. Jónapot kívánok. *(Megáll az ajtó mellett. Erzsire néz.)*

VERON. Dicsértessék a Jézus Krisztus. *(Kézet iparkodik csókolni a két hölgynek, de azok nem engedik. Hát csak megáll, és pislog Erzsire, mint akinek a könnyezése megered.)*

ZSIGOVICSNÉ. Jönnek-e még többen? Mit akarnak? Amott az orvosi szoba. *(Kifelé terelné őket. Erzsihez.)* Miért nem zárja be az ajtót?

ERZSI. *(Ájúldozó arccal ül a bokáján a tüzhely előtt. Félig el is hanyatlik, csak éppen hogy a félkezén támaszkodik.)*

BIRÓ. *(Zsigovicsnéhoz.)* Ennek a leánynak erányába jöttünk vóna. Nem tetszik emlékezni rám?

VERON. *(Erzsihez.)* Oh lelkem, elveszett galambom! Csakhogy megtanáltunk! Mán a falu kutjába is kerestettünk! Még éccakánkint is mindig csak veled virgódtam.

ERZSI. *(E beszéd alatt bágyadtan fölkel s engedi, hogy Veron megcsókolja.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Erőltetett nyájassággal.)* Maguk azok? No szép, hogy meglátogatják már az Erzsit. Tessék üljenek le. Erzsi! kínálja meg őket... egy pohár vízzel.

BIRÓ, JÓPÁL. *(A vizespadra ülnek.)*

VERON. *(Kissé később kettőjük közé ül.)*

ERZSI. *(A vízvezetékhez megy és három poharat megtölt. Tálcára teszi. S marad vele a vízvezetéknel szoborként. Tehát a falusiaktól távolacskán.)*

BIRÓ. Köszönjük.

ZSIGOVICSNÉ. Most éppen nagy dologban vagyunk, de ebéd után beszélhetnek az Erzsivel. Jó leány. Elsején emeljük is a bérét négy koronával. Az uramtól egy pár szép lakcipőt fog kapni.

BIRÓ. Nem szorult ez arra tekintetes asszony.

ZSIGOVICSNÉ. Nem szorult arra? Az a lakcipő husz korona volt és csak éppen sarkat kell rajta javíttatni. A mi cipőnk, hiába, nem megy fel a lábára. Az ilyen falusi leánynak nagyobb a lába. *(Erzsihez. Idegesen:)* Hát mér áll?

BIRÓ. Van ennek cipője, csizmája otthon.

VERON. Három pár is.

ERZSI. *(Előre megy néhány lépést a falusiak felé.)*

BIRÓ. Köszönjük, nem vagyunk szomjasak.

VERON. Sört frustokoltunk, kezét csókolom, reggel a Zödfába.

ZSIGOVICSNÉ. Nohát akkor csak üljenek itt, mig végezünk. Vagy jobb lenne talán, ha délután jönnének. *(Nem kérdés.)*

BIRÓ. Nem. Most akarjuk elvégezni.

ZSIGOVICSNÉ. Mit akarnak elvégezni?

BIRÓ. *(Fölkel hivatalos méltósággal:)* Ez a leányzó szökésképpen jött el hazulról.

JÓPÁL, VERON. *(Fölkel.)*

ZSIGOVICSNÉ. Szökésképpen? Ide rendes cselédkönyvvel állott.

BIRÓ. Azt nem igaz úton szerezte.

ZSIGOVICSNÉ. *(Kissé megdöbben.)* Hogyan? Lopta?

BIRÓ. Lopni nem lopta.

VERON. Nem olyan nevelésü.

ZSIGOVICSNÉ. Hát? Nem a szolgabírótság állította ki a cselédkönyvet?

BIRÓ. De a szolgabírótság.

ZSIGOVICSNÉ. Hát akkor mit beszél itt összevissza! Ha a könyv jó könyv, nekem a többihez semmi közöm! Éshát azonkívül mit akarnak vele?

BIRÓ. Hogy mit akarunk? Hát azt, hogy győjjön haza.

VERON. *(Könnyben ázó hangon Zsigovicsnéhez:)* Győjjön haza.

ZSIGOVICSNÉ. *(Mintha megszúrták volna.)* Még csak az kellene! Hogy ez az egy cselédünk is...

VERON. *(Kissé büszkén. De azért alázatosan:)* Nem cseléd ez tekintetes asszony, hanem gazda-ember lánya.

BIRÓ. Nem cseléd.

ZSIGOVICSNÉ. *(Tiltakozó heves mozdulattal:)* Szó se lehet róla! Nem ereszttem el!

ERZSI. *(A köténye sarkával törölgeti a szemét. Szeliden:)* Nem akarok hazamenni.

ZSIGOVICSNÉ. *(Diadalmasan:)* Nohát. Ő se akar hazamenni. Én se akarom elbocsátani. Hát csak menjenek dolgukra! *(Elküldő mozdulat:)* Magukkal nekem semmi közöm. Én nem a maguk kezéből fogadtam ezt a leányt.

BERTA. *(Csillapítón.)* Node mama, ne infesztáld őket. Jobb ha szépen megegyeztek. Tessék üljenek le bíró ur! *(A vizes padra kínál nekik helyet. Veron karját megfogja és a padhoz vezeti.)* Üljenek le. Isten hozta nálunk. Örzsinek jó helye van itt.

BIRÓ. *(Mikor már leültek, folyton komoran.)* Elhisszük tekintetes kisasszony. De mégse maradhat. Mert nem igenyes erányban szegődött ő el.

ZSIGOVICSNÉ. *(Boszuságát mérsékelve.)* Nodehát nem kis gyerek. Tudja mit cselekszik. S hallották, hogy kijelentette a szándékát.

ERZSI. *(Picsogva.)* Hagyjanak engem békében. *(A tüzhelynél rakosgat.)*

BIRÓ. *(Keményen.)* Haza kell jönnöd!

VERON. Haza lelkem, haza.

ERZSI. *(Félvállról.)* Kötélen se! *(A konyhaasztalhoz megy.)*

BIRÓ. Én neked bátyád vagyok. Bíró is vagyok. Gyámod is vagyok.

ERZSI. Hagyjanak itt engem! Jó helyen vagyok én itt.

ZSIGOVICSNÉ. *(Diadalmasan.)* No lássák!

BIRÓ. *(Zsigovicsnéhez.)* És hogy megmondjuk a gyökeres okot, hát... szöröncséje tanálkozott a leánynak.

ZSIGOVICSNÉ. Micsoda szerencséje?

BIRÓ. Kérője van neki. Ihol-e: *(A hüvelyk-ujjával Jópál felé bök.)* ez a becsületes özvegy ember.

VERON. *(Dicsekedőn.)* Bezony!

BERTA. *(Mosolyogva biccent Erzsí felé.)* Gratulálok Erzsí!

ERZSI. *(Félszegen néz. Durcásan.)* Nekem nem köll.

BIRÓ *(Méltósággal.)* Azt már én ítélem meg, nem te.

JANI. *(Belép.)*

JÓPÁL. *(kedvetlenül.)* El van eb bolonditva.

VERON. *(Mikor már Jani belépett, de Janit még nem látja.)* Majd helyre igazítsuk otthon a fejit.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Jani.

JANI. *(Megmered az ajtóban. Alig bir megszólalni. A szavak közt is a szeme oldalt forog biróékra.)* Jelentem alásan... a báró aszongya... a privátdiner aszongya... hogy a báró... a privátdiner...

KAPITÁNY. Nyögd ki már!

JANI. Hogy a báró izé... nem látta a privátdinert.

KAPITÁNY. Mit makogysz?

JANI. *(Fejrázással helyteleníti magát.)* Hogy a privátdiner nem látta a bárót. *(Erőltetett nyájassággal.)* Jónapot biró uram! Jónapot Veron néni! Isten hozta! *(A homlokát törli.)*

KAPITÁNY. *(Boszusan vállat ránt és fejet csóvál. Látszik a mozdulatairól, hogy Bertának azt mondja: Buta fiu.)*

VERON. *(Dühösen Janira mutat. Fölkel, előre lép. A másik kettő követi.)* Ez az oka! Ez az alattomos zshivány! Ez csavarta el a fejit!

ZSIGOVICSNÉ. *(Türelmetlenül.)* Nekem ahhoz semmi közöm. Itt spektakulumot ne csapjanak.

JÓPÁL. Akasztófára-való!

BIRÓ. Engödelmet kérek, én a lányt hazaviszem.

JANI. *(Jópálhoz.)* Ne sértegesse a hadsereget! *(A kapitányra pillant, hogy helyesli-e a mondat?)*

ERZSI. *(Hevesen.)* Engem nem visznek haza!

JANI. *(Örömmel, keményen.)* Beon nem!

JÓPÁL, VERON, BIRÓ. *(Felpattannak.)* Beony igen! Még te beszélsz! Te senkigyerek! Te semmirevaló! Te nincstelen! *(Mindez nagy össze-vissza lármával.)*

JANI. *(A lárma közben hol erre, hol arra csahol, mint a kutyáktól körülvelt másik kutya.)* Beon nem! Beon nem? Nekem mondja? Nekem ilyet ne mondjon, a teremtésit! Nem bánom én, ha biró is... Itt nincs otthon. Itt nem parancsol!

KAPITÁNY. *(Janira kurjant.)* Hapták! Kert ajh! Direkció a kaszárnya! Mars!

JANI. *(Haptákba rándul, s katonásan el. De közben dühös tigris-pillantást vet biróékra.)*

KAPITÁNY. *(Zsigovicsnéhez.)* No most tárgyaljanak nyugodtan. *(Bertához néhány szót vált az étel felől s mind a kettő bemegy a szobába.)*

BIRÓ. *(Zsigovicsnéhez.)* Engödelmet kérök, de nekem jussom van. Ha nem jön a lány, viszsziük erővel.

VERON. Nem tehetünk másképp.

BIRÓ. Törvényes erővel!

ERZSI. *(Dühös sirással.)* Hat ökörrrel se!

ZSIGOVICSNÉ. *(Erzsihez fordul.)* Tálaljon. Mondja, hogy mingyárt megyek én is.

ERZSI. *(A következő beszédek alatt leveses tálat vesz elő. Megtörli. A tűzhelyről az asztalhoz viszi a leveses fazekat s beleönti a levest a tálba. Közben elkeseredetten pillant egyet-kettőt a falusiakra.)*

VERON. *(A biróhoz.)* Nem ösmerek erre a leányra. Ez olyan simahaju áldott kis teremtés volt...

BIRÓ. Kicszerélték a lelkét ebbe a kö-kövnön világba.

ZSIGOVICSNÉ. *(Ideges boszankodással.)* Ne csináljanak itt kérem zavargást. A leány nem akar menni, én sem akarom elbocsátani. Punktum.

BIRÓ. Akkor a törvény markát szólitom.

ZSIGOVICSNÉ. *(Nem jól hallotta.)* Mit szólit?

BIRÓ. Rendőrt az utcáru.

ERZSI. *(Már a kezében a levesestál. Hátrál rémulten.)*

ZSIGOVICSNÉ. Amarra vigye. *(Az ebédlőajtóra mutat.)* No nézd, mennyire meg van zavarodva!

BIRÓ. Én biró vagyok: értem a törvényt. Azér is bezárathatnám, hogy hamissággal szerzett könyvet. A község pöcséttyit is ő maga nyomta rá. De azt nem terjesztem törvény elé. Hanem mivel gyámja vagyok, haza kényszeríthetem rendőri erősséggel.

ERZSI. *(Alig áll a lábán. Leteszi a tálat a tűzhelyre, hogy el ne ejtse.)* Oh Istenem, Istenem!

BIRÓ. *(A leány félelme láttára nyugodtan.)* Megvárjuk mig betálalja az ebédet. *(Visszaül a padra. Veron, Jópál szintén.)*

VERON. Azt még megvárjuk.

JÓPÁL. Megvárhassuk. *(Pipát vesz elő és ültében a csizmája sarkához veri. De nem gyujt rá.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Alkuvásra hajló hangon.)* Nodehát ilyet hirtelen... Nem járja! Annyi belátás csak lehetne magukban, hogy mikor ilyen cseléd-szükség van, ne fösszanak meg bennünket. *(Erzsihez.)* Vigye már!

ERZSI. *(Beviszi a levest.)*

BIRÓ. *(Komoran.)* Otthon a helye!

VERON. Otthon lelkem, tekintetes asszony.

ZSIGOVICSNÉ. Elvégre akármilyen úton jött is ide, de cseléd. A fővárosi cseléd-törvény szerint kétheti felmondás kell, ha el akar menni.

BIRÓ. Nem cseléd. Mondtuk, hogy nem cseléd. Ő nincs bent a cselédtörvénybe.

VERON. Ő csak úgy tévedt ide, mint a bárány a farkasok közé.

ZSIGOVICSNÉ. *(Elkeseredetten.)* Nodehát nekem bajt okoznak! Kárt okoznak! Nekem három cselédem szokott lenni, az uram inasával négy. És most ez az egy leány végzi valamennyinek a dolgát. Nekem baj, nekem kár, ha ettől az egytől is megfosztanak.

JÓPÁL. *(Kiveszi a bugyellárist a csizmája szárából. Kevély nyugalommal.)* Megfizetjük. Mink nem olyan emberek vagyunk.

ZSIGOVICSNÉ. „Megfizetjük, megfizetjük.” Mit fizetnek meg? Nekem cseléd kell, nem pénz!

BIRÓ. Kap a tekintetes asszony más cselédet is.

ZSIGOVICSNÉ. De nem kapok. Ma is jártam a cupringernél. Nem kapok. Talán egy hét múlva...

BIRÓ. Mán pedig hazavisszük.

VERON. Nem hagyhatjuk itt egy minutáig se.

ZSIGOVICSNÉ. *(Boszus könyörgéssel.)* Legalább addig hagyják itt, míg egy helyettese akad.

BIRÓ. Nem lehet.

JÓPÁL. Nem lehet.

VERON. Azér gyöttünk, hogy haza vigyük. Ha nem visszük magunkkal, magától nem jön haza.

ZSIGOVICSNÉ. Legalább egy hétig, vagy öt napig.

BIRÓ. Nem lehet. Jönnie kell velünk azonnal.

VERON. Csak megvárjuk, míg betálat.

ZSIGOVICSNÉ. *(Kifakad.)* Node ez mégis csak impertinencia! Ilyen rögtönösen!... Azt hittem több becsületérzés van magukban.

BIRÓ. *(Érzékenyen érinti a szót. Tanácskozó pillantást vet a társaira.)* Hát jó: estig hadd maradjon. Ugyis csak reggel indulunk haza. Addig találhat a tekintetes asszony másikat.

ERZSI. *(Kilép és elkeseredetten figyel, hogy mit beszélnek?)*

VERON. Vagy mink találunk, oszt ideküldjük.

ZSIGOVICSNÉ. *(Veronhoz)* Akkor nem bánom.

BIRÓ. *(Fölkel. A társai is fölkelnek.)* De ha a tekintetes asszony talál, akkor tüstédés tüstént győjjön az Erzsi! *(A földre pillant és ismét fölemeli a fejét.)* És tesszen idadni addig is az Örszikének azt a cselédkönyvét. Mert el talál illanni, és máshova szegődik.

ZSIGOVICSNÉ. Odaadom. Nekem is jobb, ha az ilyen krimenbe ütköző tárgyakat nem tartogatom magamnál. *(Bemegy.)*

ERZSI. *(Dühös sirással.)* Mér kényszerítenek engem?! Mér erőszakoskodnak!

BIRÓ. *(Boszusan.)* Azér mer neked nincs meggondolásod. Olyan vagy mint a kisgyerek, akit a hajánál fogva köll behúzni az iskolába.

ERZSI. Nem vagyok kisgyerek!

BIRÓ. Hát akkor bolond vagy! Aki az okosságot nem akarja, bolond az végig!

VERON. Ne bántsa kend. A leányfélének csakugyan megzavarodik az esze, mikor eladósorba kerül. Dehát majd meghigga. Ugye Bözsikém? Tudod te, hogy javadat akartuk mindig. *(Közelebb lép Erzsihez.)* Emlékszel, hogy a bátyád malacot is küldött a tanító úrnak, mikor iskolába jártál. Elküldte a kis beteg malacot csakhogy jól bánjanak veled.

ZSIGOVICSNÉ. *(Kilép. Átadja a cselédkönyvet a birónak.)*

VERON. Emlékszől a szép fehérbabos rózsaszín ruhádra? Kinek vót olyan? Téged szólitott meg a püspök is, mikor bérálni járt nálunk.

ERZSI. *(Durcásan, elfordultan áll.)*

BIRÓ. *(Keserűn.)* Kivették ebből a jóérzést, félreszófolták az eszt. Én neked bátyád is vagyok, gyámod is vagyok. Én vagyok fölötted a gondviselő Istennek a keze.

ERZSI *(Siró gúnynyal.)* Az!

BIRÓ. Én jobban fel tudom gondolni a sorsodat, mint te! Én azt akarom, hogy tisztességes asszony légy. Te azt akarod, hogy katonaszerető. Én azt akarom, hogy becsületes asszonyképpen élj a magad portáján. Neked kedvesebb a kaszárnjának a szemétdombja.

ERZSI. *(Megrázkódik.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(A biró beszéde alatt fordít egyet a bifszteken, aztán asszonyi kíváncsisággal bámul. A biró utolsó szavánál eszébe jut a tálalás. Felkapja a konyhaasztalról a halat és beviszi.)*

TIZENÖTÖDIK JELENET.

A falusiak magukban.

VERON. Ösmered a Máté házát. Tudod, hogy négy tehenet fejet, harminc holdat szántat.

BIRÓ. Három szolgának parancsol. Ha én leteszem a birói hivatalt, a falu...

VERON. Pádimentomos az első szobája. Három szép ágya a mestergerendáig magos.

BIRÓ. Ha én leteszem a birói hivatalt...

VERON. Száznegyvenhat libája van.

BIRÓ. *(Veronnak.)* Ne retyegj. *(Erzsinek.)* Ha én leteszem a birói hivatalt...

VERON. Ahhelyett, hogy megköszönnéd a jóakarátát, hogy tefeléd fordult a szive... Mer isz elvehetne náladnál tizszerte módosabbat...

JÓPÁL. *(Félre tolja Veront s előre lép.)* Hallod-e Bözsi! Hát... annyira útálsz te engem?

ERZSI. *(Kényszeredett nyugalommal.)* Én egy csöppet se utálok.

JÓPÁL. Nem vótam-e én mindig jó erányodba, kicsi korod óta?

ERZSI. De nagyon jó volt és köszönöm is...

JÓPÁL. Vagy hogy vén vagyok hozzád?

ERZSI. Nem bánom én akárhány esztendő!

JÓPÁL. Vagy hogy nem bízol bennem? Én a láda kúcsát nem őrzöm magamnál.

VERON. Hallod?

JÓPÁL. Vagy anyámtól tartasz, hogy rossz anyósod lesz? Igaz, hogy kicsit hangos még most is, de ha akarod, átkötöztetem a másik házamba.

VERON. No lásd, még ezt is megteszi. Hát itt a választás: porcolán tányér köll-e vagy fábul való?

ERZSI. Fábul való.

VERON. Osztán mit eszel abbul a fatányérbul, fatálbul? Krumplit, meg krumplit, meg krumplit?

ERZSI. Nekem a krumpli is kedvesebb, ha vele egy tálból ehetem.

BIRÓ. Bolondnak szájabul szól az ilyen beszéd. Szegény embernek koplalás az asztala, fagy a kemencéje.

ERZSI. Ahol Jani van, ott nem fázok én soha!

VERON. (*Sirva fakad.*) Oh átkozott kölyök! Hogy megmaszlagolta, hogy elbolondította! Vesd ki a fejedből! Józanodj, okosodj! (*Megöleli.*) Gyere haza! Gyere haza!

BIRÓ. (*Kétfelé szakítja a cselédkönyvet. Zsebredugja. Előbbre lép Erzsi felé.*) Én rendelem, parancsolom, hogy hazajöjj.

ERZSI. (*Teljes elkeseredéssel.*) Hagyjanak el, hagyjanak el! (*Ellöki Veront magától.*) Nem megyek, és nem megyek haza, akármit csinálnak!

BIRÓ. (*Méltóságos állásba húzódik.*) Hát...

VERON. No ez megkötötte mind a négy kerekét! (*Hevesen.*) A bátyáddal mersz-e te szembe-szállni. Te semmi! Te senki! Hiszen ha rád fordul, elmorzsol, mint a malomkő! Nem szégyenkezel, hogy tisztességes, jómódú jány létedre, utána szakadsz egy olyan rongynak, egy olyan nemzetségtelen senkiházinak! Hun láttad, hogy a selymet pokrócho varrják. Nem ég az orcád, ha felgondolod, hogy te ki vagy, meg ak kicsoda! Neked az öregapád is bíró úr vót. Nyóc ökörrrel szántott. Az apád is bíró úr vót. Ezüstös tajtékpélpából pélpázott. A bátyád is bíró úr. Szent Andrásakor kezét fogott vele a szógabíró is. Nincs neked annyi magadbecsülése, mint a tojásból ma-kibujt pulykafinak!

ERZSI. (*Síró arcvonallakkal, az orrát szipogatva.*) Maga beszél? Hát nem maga mondta-e, hogy izé... Két szerető szívet vétek elválasztani!

VERON. (*Elképed.*) Én?

ERZSI. Maga bizony. (*Csaknem az orrát harapja már.*) Maga mondta, hogy két szerető szívet vétek elválasztani, Isten ellen való vétek!

VERON. (*A lélekzete is eláll zavartában.*) No nézd, még mit nem kaffog itt a szemembe!

ERZSI. Hát nem maga mondta?

VERON. Mondtam, amit mondtam. Beszél az ember így is, úgy is. Hol tréfából, hol csak hogy be ne rozsdásodjon a nyelve. De nem teneked mondtam. Másrul mondtam. Másrul mondhattam. Teneked én mindig azt beszéltem, hogy a bátyád neve a te neved is. A bátyád neve pedig gyémántkő. Neked nem szabad a gyémántkővet sárba keverned! No nézd még nekem szögez szarvat. Vónánk csak otthon, majd... (*Az öklét rázza.*)

ERZSI. (*Dacosan.*) A Jani becsületes fiu. Nem tehet róla, ha az Isten nem adott apát neki.

VERON. Semmije sincs! Kódus talyigán fogja megkeresni a kenyerét!

ERZSI. Őrmester lesz, manikulás őrmester!

VERON. *(Közbe kurjant.)* Kanász lesz!

ERZSI. *(Folytatja a közbeszólásra nem ügyelve, tehát szünet nélkül.)* A felesége leszek, ha száz mennydörgös ménkü csattog is a fejem felett. *(Ököl az asztalra csap.)*

BIRÓ. *(Nyugodt méltósággal.)* Mink a Zödfába vagyunk szállva. Itt a szomszéd utcába van, 17-ik szám, ahun a krétából faragott apró képeket árulják. Ha reggel nyóc órára ott nem leszel, rendőrrel gyövünk érted, kettővel is. *(El.)*

VERON. Rendőrrel! *(El a bíró nyomában.)*

JÓPÁL. Kettővel! *(El Veron után.)*

ERZSI. *(Könnyes szemmel bámul az ajtóra, amelyen bíróék elmentek. Aztán az arca fájdalmasan vonaglik. Bizonytalan lépésekkel megy a tüzhely felé. A tekintete szinte akaratlanul a bífsztekre fordul. Gépiesen fogja a hosszunyelű villát s fordít a huson. Aztán a villát kereszt-ként rezgetve, lélekből szakadozó szóval:)* Fogadom a mennybéli mennyekben lakó Krisztus Jézusra, hogy soha! de soha! de soha!... *(Egy pillanatig mintegy megkövülten áll, a magasba való nézésben. Aztán a földhöz csapja a villát.)* Inkább meghalok! *(Keserves zokogásban tör ki.)*

(Kárpit.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Szalon. Plüs-fotőjök benne. Az asztal kissé az előtérben balra. Az ablakfülkében női íróasztal, rajta két gyertyatartó, s gyertya is bennök, de gyújtatlanok. A falon nagy tükör, óra, tájképek. A szalon közepén villámos függő-lámpás ég. Szemvédő színes ernyők takarják. A padlón nagy szőnyeg. A sarokban zongora. Egy ajtó a háttér közepén az előszobába nyílik, egy meg balra.)

ELSŐ JELENET.

Zsigovicsné, Berta.

(Zsigovicsné Bertával együtt hangversenyre készül. Az utolsó igazításokat végzik a ruhájukon a szalon nagy tükreben.)

ZSIGOVICSNÉ. *(Beszól a bal ajtón.)* Papa, készen vagy?

ZSIGOVICS. *(A másik szobából.)* Mingyár.

ZSIGOVICSNÉ. Mintha csengettek volna.

BERTA. Sárffői.

ZSIGOVICSNÉ. Vagy az új cseléd, akit a mosóintézetből ajánlottak.

BERTA. Ha nem tud főzni, holnap künn kell ebédelnünk.

ZSIGOVICSNÉ. No, nem is vesződök többet ebédfőzéssel. Gyalázat, micsoda ebéd volt ez a mai!

BERTA. *(Nevet.)* A bifsztek!...

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, Erzsi, Vica, később Sárffewy.

ERZSI. *(Megjelenik a középső ajtóban. A vállán könnyű téli kendő. Búsan.)* Az új cseléd.

ZSIGOVICSNÉ. Jöjjön be.

VICA. *(Megáll az ajtóban. A kendője és válla kissé havas. Cselédkönyv van nála.)* Kezét csókolom.

ZSIGOVICSNÉ. Maga, akit a mosóintézetből ajánlottak? *(Elveszi a cselédkönyvet és a továbbiak alatt lapoz benne.)*

VICA. Én vagyok.

ZSIGOVICSNÉ. Tud főzni?

VICA. Tudok.

ZSIGOVICSNÉ. Volt szakácsné?

VICA. *(Kissé habozva.)* Voltam naccsága. Ha nem is ilyen úri helyen.

ZSIGOVICSNÉ. Hát hol?

VICA. Csendőröknél. Egy csendőrlaktanyán voltam szakácsné.

BERTA. *(Nevet.)* Csendőr-kosztot eszünk! Pokoli!

ZSIGOVICSNÉ. Mennyi bért kíván?

VICA. Harmincegy koronát.

ZSIGOVICSNÉ. *(Fejmozdulat, hogy sokalja.)* Mér éppen harmincegyet? Mér nem harminckettőt?

VICA. Mer egy hónapba csak harmincegy nap van.

ZSIGOVICSNÉ. *(Elnyeli a boszuságát.)* Itt a holmija?

VICA. Nincs.

ZSIGOVICSNÉ. Nem mondták, hogy azonnal el kell foglalnia a helyet?

VICA. De mondták.

ZSIGOVICSNÉ. Hát hozassa el azonnal. Ennek a leánynak el kell mennie.

ERZSI. *(Némán sir.)*

ZSIGOVICSNÉ. Látja, milyen nehezen válik meg tőlünk. Katonája van-e?

VICA. Nincs kérem. *(Szemérmesen.)* Csak egy csendőrbátyám van. Éppen azért is...

ZSIGOVICSNÉ. *(Határozottan.)* Ide nem járhat.

VICA. Akkor kérem vissza a könyvemet.

ZSIGOVICSNÉ. Legfeljebb vasárnap délután.

VICA. Hiszen máskor nem is jöhet.

ZSIGOVICSNÉ. Tehát azonnal foglalja el helyét.

VICA. Egy óra múlva itt leszek.

ERZSI. *(Kérő pillantást vet Zsigovicsnéra.)* Holnap is jöhet.

ZSIGOVICSNÉ. Nem. Csak jöjjön azonnal. Itt rendőrök ne öklözzenek és taszigálódjanak. Itt spektakulumot ne csináljanak, hogy a ház összefusson. Csak menjen maga a bátyjához mielőbb Erzsi. Elég volt az izgalmakból. Szedje csak addig össze a holmiját, míg ez a leány ide érkezik. *(Erzsihez.)* Csengetnek.

ZSIGOVICS. *(Balról jön. Télikabát van rajta.)* No, ez az új cseléd?

ERZSI. *(El középen.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Vicához.)* A leánytól át fogja venni a kulcsokat. Tizenegy tájban itthon leszünk. Erzsi meg fogja mutatni, melyik kályhában legyen tűz, mikorra visszatérünk.

VICA. Értem naccsága.

SÁRFEWY. *(Benyitja a középső ajtót.)* Hölgyeim...

ZSIGOVICSNÉ. Készen vagyunk. *(Egy mozdulattal bezárja a bal ajtót, s levonja a kulcsot.)*

ERZSI. *(Kosarat hoz be, amelyből csillogó staniolos fejű palackok állnak ki. Zsigovicshoz.)* Egy hordár hozta. Evvel a névjeggyel.

ZSIGOVICS. *(Boszusan.)* Egy beteg hálából. *(Erzsihez haragosan.)* Mondja meg neki, hogy mondja meg a gazdájának, hogy ha valamit délre... ajándékozni akar... *(A levegőbe csap.)* Ne mondjon neki semmit.

ZSIGOVICSNÉ. *(Csodálkozva.)* Pezsgő. *(Gyanakodó pillantást vet az urára.)*

ZSIGOVICS. *(Szinlelt közönbösséggel.)* És ürmös, csemege ürmös, amint nézem.

ZSIGOVICSNÉ. Vigye le majd Erzsi a pincébe. *(El a hozzátartozóival.)*

ERZSI. *(Leteszi a kosarat a bal ajtóhoz, s a távozók után megy.)*

(Cimbalomgyakorlat, primitív, unalmas. De halkán! Csak épp azért hangzik, mert csend van. Amint Vica megszólal, abbamarad.)

HARMADIK JELENET.

Erzsi, Vica.

VICA. *(Egy percre magára marad. Körülnéz. Megtapintja unalmában a fotójok szövetét és a szőnyeget.)*

ERZSI. *(Visszatér. A kötenyét a szemére takarja.)*

VICA. *(Szünet után.)* Mért sir? Olyan jó hely ez?

ERZSI. Jó.

VICA. Hát?... Sokat kell dolgozni ugye?

ERZSI. Megszoktam én azt még otthon.

VICA. Hát akkor mér megy el? Mér szoktak innen elmenni?

ERZSI. *(Sir.)*

VICA. Fösvény kutya az asszony, azt már hallottam. Az úr meg néha pityókás. Tán az úr miatt...

ERZSI. *(Leül. Sir. Csak fejmozdulatokkal felel.)*

VICA. *(Leül egy fotőjbe.)* Nem szekánt a kisasszony? Az úr szokott-e szivarozni? Elzárja a szivaros katulyát? Nem? Az jó. Vendég jár-e ebédre, vacsorára? Borravalósak? Mennyi borra-valót várhatok havonkint?

ERZSI. Tíz-husz koronát.

VICA. Az nem rossz. Gyerek nincs itt ugye? Onnan is azért váltam meg. Hat gyerek nyüzsgött rajtam, és vizet öntött az asszony a kávémba. Itt milyen kávét adnak?

ERZSI. *(Bágyadtan.)* Jót.

VICA. Hát akkor miért megy el?

ERZSI. Mert muszáj.

VICA. De mér muszáj? Ráfogták, ugye hogy lopott? Vagy a szeretője miatt?

ERZSI. *(Bólint.)*

VICA. Én is jártam már úgy. Aszonták, hogy váljak meg a Jánoskám-tul. Hogyisne! Inkább a háztul. Házat mindenütt találok, hű szeretőt, egyszer az életben. Mi van egyéb jó a világon? Jánoska, meg amit megesszik az ember. Inkább a Dunába ugrok, hogysen a Jánoskám-tul megváljak. Én olyan vagyok.

ERZSI. Én is.

VICA. Én velem nem lehet packázni! különösen ha a Jánoskám-rul van szó. Úgy összevesztem én az asszonynyal, hogy még azt is mondtam neki: Maga vén kalucsni! Így mondtam szemtül-szemibe! Ténnap óta szabad vagyok! *(Fölkel.)* Node megyek. Vár a Jánoskám. Együtt vacsorázunk. Csak azt sajnálom, hogy ilyen hamar ide kell jönnöm. Nem maradhatnék el én tizenegyig? Hiszen addig ugyse jönnek haza.

ERZSI. Éjfélután jönnek meg azok.

VICA. Akkor jó. Maradok éjfélig. Itt lesz maga addig ugye?

ERZSI. Hát hova mennék? *(Fölkel.)*

VICA. Aszonták, hogy a bátyjához menjen.

ERZSI. A bátyámhoz? Nincs nekem bátyám!

VICA. Nincs?

ERZSI. Csak volt.

VICA. Hát akkor hova megy?

ERZSI. Majd csak valahova. *(Az égre pillant.)*

VICA. Hát akkor jól van. De abba biztos lehetek, hogy éjfélkor még itt találom?

ERZSI. *(Fájdalmasan mosolyog.)* Csak az egy halál a bizonyosabb.

VICA. *(Csodálkozva néz. Aztán a fejét rázza.)* Hát éjfélkor itt leszek. *(El.)*

(A cimbalom-gyakorlat újra hangzik egy percre, Jani megszólalásáig.)

NEGYPEDIK JELENET.

Erzsi, később Jani.

(Ez a jelenet lassu menetü legyen.)

ERZSI. Istenem, Istenem! Mi lesz ennek a vége?

JANI. *(Bedugja a fejét az ajtón. Komoly az arca.)* Magad vagy?

ERZSI. *(Mély sóhajtással.)* Janikám! Janikám! *(Janihoz lép s a nyakába borul.)* Itt a végállomás! A végállomás! *(Elbocsátja Janit és visszahanyatlik a székebe. Sir.)*

JANI. Hát mit végeztetek? Mit mondtak? Nem engednek! *(Nem kérdő hangon.)*

ERZSI. Nem. Azt mondták, hogy ha ott nem leszek reggelre, rendőrrel jönnek értem. Rendőr fog lökdösni! taszigálni! mint a kutyát! mint az emberek szemetjét! pálinkás napszámosokat! tolvajokat! gyilkosokat!

JANI. *(Elkeseredetten.)* Mér nem is vágtam a hasába ezt a bagnetot, annak a Jópálnak? *(A pezsgőskosár közelében áll. Szünet. Szórakozotton pillant rá. Szinte unalommal.)* Mi ez itt?

ERZSI. (*Odapillant. Siró hangon.*) Pezsgő.

JANI. (*Elfordul és végigsétál nagy gondolkozva a szobán.*)

ERZSI. Hova menjek? Hol kapok hamarjában más helyet?

JANI. Sehol. A rendőrség egy óra alatt rád akad, ha a föld alá rejtőzöl is.

ERZSI. Szökjünk meg!

JANI. (*Legyint.*) Engem is csak elfognának. Bezárnának, főbelőnének. Megint csak elválasztanának bennünket.

ERZSI. Valami erdőbe talán ha mennénk.

JANI. Télen?

ERZSI. (*A tenyerét a fejére szorítva.*) Hát akkor mit csináljunk? Én inkább meghalok, de hozzá nem megyek.

JANI. (*Elkeseredetten, félig siró arccal.*) Hogy a dühös farkas egye meg!...

ERZSI. (*Kitörő elkeseredéssel.*) Haljunk meg.

JANI. (*Könnyre fancsalodva.*) Haljunk meg.

ERZSI. Haljunk meg együtt, mint az ujságokba van.

JANI. Jó. Találjanak bennünket holtan! (*Lecsapja a földre a sapkáját.*)

ERZSI. Egy más mellett.

JANI. Vérbe. Mint hű szeretőkhöz illik.

ERZSI. Oh, hogy ilyen fiatalon... (*Szippant.*) itt kell hagyni az életet.

JANI. És éppen ma, mikor a Sárfejú úrtól negyvenhat koronát kaptam. Mit ér nekem a Dárius kincse, ha a szeretőmet elragadják! (*Földhöz csapja az erszényt.*)

ERZSI. A boldogságunkat eltiporják.

JANI. Akkor inkább a halál!

ERZSI. Inkább a gyász-fekete halál! Ugorjunk a Dunába!

JANI. Be van fagyva. (*Egy percnyi csend.*) Dehát nincs reménység? Semmi reménységünk se lehet?

ERZSI. Ugy vagyunk, mint két egér az egérfogóba!

JANI. Iszen csak ne vónék katona.

ERZSI. Tehetetlenek vagyunk ellenükbe. Én már gondoltam arra is, hogy világgá megyek, elbujdosok, aztán majd csak összekerülünk megint.

JANI. (*Legyint.*) Utolér a telegráf. (*Erzsinek beszéljen, ne magának.*) A telegráf olyan dorót, hogy a sebes vonathoz is sebesebben megyen rajta a szó. Aztán megint csak ott vagy, hogy a rendőrség megfog. Tömlőbe vetnek, hazaszuppolnak, világ szégyenére!

ERZSI. Otthon szidnak, fenyegetnek, fülemből üvöltöznek és hozzákényszerítenek Jópálhoz. Inkább száz halál! Száz halál!

JANI. Inkább!

ERZSI. Ugorjunk a Dunába!

JANI: Mondom, hogy... be van fagyva. És hát én katona vagyok, frajter is vagyok, nekem nem is illik, hogy vízbe végezzem az életemet.

ERZSI. Hát hogy haljunk meg?

JANI. (*Kihuzza a panganétját.*) Ihol ez a bagnét e!

ERZSI. (*Rápillant a panganétra. Félkezébe takarja a szemét. Vonaglik.*) Nem! Az irtózatos! Az a hideg vas!

JANI. Hát hogyan másképp? Én nem bánom, csak mondd meg. Én meghalok veled. Nekem az élet annyit sem ér, mint egy lyukastalpu bakkancs. Ha téged elszakítanak a szivemtől...

ERZSI. Akasszuk fel magunkat. (*Körülnéz.*) Van itt szög is. Ott amin az a nagytükrő lóg.

JANI. (*A nagytükrőre néz és a fejét rázza.*) Mán azt ne tegyük. Zsiványoknak való kimúlás az. (*Föl, alá jár mély gondolatokban.*) Gyalázatképpen jövendölgetik otthon is a rossz fiataloknak, hogy aszongyák: akasztófán jutsz a másvilágra! Nem, az gyalázatos halál. És katonának éppen nem illő, kivált aki mán frajter.

ERZSI. Dehát valahogy meg kell halnunk!

JANI. (*Megáll a nagy tükrő előtt.*) Te, van itt egy pistoly is.¹⁴

ERZSI. (*Szeme a pisztolyra mered. Susogva.*) Az lesz a jó. Az. Egy szempillantás alatt végez.

JANI. (*Fogja a pisztolyt és az asztalra veti.*)

ERZSI. Lőjjön először engem agyon, aztán magát, ha velem akar jönni a másvilágra.

JANI. Veled. (*Leoldja az övszíjat és eldobja.*) Megállunk a jó Isten előtt, és aszongyuk, hogy: Nem tehattünk másképp Uram Isten!

ERZSI. (*Zokogva ráborul.*) Nem tehattunk másképp. (*Egy mozdulattal ledobja a kendőt s felszakítja a reklijét.*) Ide! Ide! (*Janihoz dőlve, behunyt szemmel várja a halált.*)

JANI. Várj. (*Kigombolja ő is a kabátját.*) Várj, előbb egy sor írást írok az anyámnak. (*A pezs-gős kosárnál áll. Azon gondolkodik, hogy mit írjon? Szórakozottan, búsan.*) Mi ez? Pezsgő?

ERZSI. Pezsgő. Az este hozták. Én meg a bátyámnak írok. Megírom, hogy lássa-e mi végre juttatott?

JANI. Szálljon a vérünk a fejére mind a két kajánnak.

ERZSI. Feleljenek értünk a gyilkosaink az Isten színe előtt! Ott fogunk állani véres mellel, és vádolni fogjuk őket!

JANI. Van itt valami levélnek való papiros?

ERZSI. Ott a kisasszony íróasztala. Ott a penna is.

JANI. (*Asztalhoz megy. Komor tünődéssel.*) Nagyon finom papiros ez. Drága lehet. Van ez tán négy fillér is. Itt az ára. (*A zsebébe nyúl. Akkor jut eszébe, hogy a földre dobta az erszényét. Fölveszi és pénzt tesz belőle az íróasztalra.*) Nyőc fillér. (*A papirost és a kalamárist az előtérben levő asztalra viszi.*)

ERZSI. Vigyázzon, ki ne döntse.

¹⁴ De nehogy kapzsi örömmel mondja! Inkább tünődve.

JANI. Irok a kaszárnnyába is, hogy köszönöm a frajteri csillagot. Nem soká koptattam. *(Leülnek az íróasztalhoz, s ügyetlen kézzel próbálgatják a tollat. Jani ahogy márt, szórakozottan kifőccsenti oldalt a tollat, mint a parasztok szokták. Csak akkor fog írásba, mikor Erzsí elmondta az első mondatot.)*

ERZSI. *(Írás közben meg-megtörli a szemét. Ir és hangosan szótagolva mond minden szót, amit leír.)* „Tisztelt kedves bátyám! Kivánom, hogy ezen levelem jó egészségben tanálja. Hálistennek én is egészséges vagyok, melyhez hasonló lyókat kívánok.”

JANI. *(Ugy ül, hogy könyököltében akaratlanul is a pezsgőskosáron pihen a szeme. De nehogy érdeklődéssel pislogjon rá a szereplő, mert akkor mindent elront. Tehát bús határozatlan nézés!)* Sohse kívánj neki.

ERZSI. Hát akkor ezt kitörölöm. *(Tovább ír.)*

JANI. *(Ujra márt és kifőccsenti a tollat.)* Tisztelt kedves nagyságos kapitány uram. *(Meggondolkodik.)* „Kedves” azt talán nem is illik mondani olyan nagy úrnak. Elég hogy „tisztelt”. *(Gondolkodik.)* „Tisztelt?” Mit tisztelgessem én olyan nagyon! Ma is úgy összebutázott a konyhán... *(Keresztülkasul rántja a tollat a papirosra. Összegyűri s eldobja. Kivesz négy fillért s az asztalra teszi a levélpapirosért.)* Hozz másik papirost. Itt az ára.

ERZSI. *(Fölkel. Veszi a pénzt. Leteszi az íróasztalra.)* Odaviszem mind.

JANI. Jó. Hozzad. *(Átviszi az elegáns levélpapiros-skatulyát. Míg felnyitja, kinyálaz egy ivet, megnézi a világosság felé, hogy egy iv-e vagy több? Csend van.)*

ERZSI. *(Visszaül a helyére s ír tovább. Mikor már Jani is írna, meghökken.)* Jaj! Pocát ejtettem. *(Lehajol, hogy fölnyalja.)*

JANI. Sohse nyald! Mindegy most már. *(Kis szünet. Ir.)* Nagy-sá-gos ka-pi-tány... *(Boszusan legyint.)* Mit nagyságoljam? A halál színe előtt nincs uraság! Ugy szólítom hogy: Kapitány komám! *(Ir.)* Kap-it-ány komám!

ERZSI. Én már megvagyok. Hallgassa jó lesz-e? *(Mély érzéstől elfogult hangon, néha egyet nyelve:)* Tisztelt kedves bátyám! Jó egészséget kívánok, jobbat, mint nekem van. Mert én halott vagyok, mikorra ezt a pár sor írásomat elolvassa. Jani felesége nem lehettem ezen a világon, hát leszek a másvilágon. Nagyon szerettük mink egymást, két galamb se jobban, hát másképp nem lehetett.

JANI. Nagyon jó! Nagyon fain. *(Átveszi a levelet. Nézi.)* Gyere ird meg az enyimet is. Majd én diktálom. *(Fölkel és sétál. Kivon egy virzsiniát. Kelletlenül rágyújt.)* Nohát ird: „Jelentem alásan kapitány uram, én mán berukkoltam.”

ERZSI. Ne olyan gyorsan.

JANI. „Jelentem alásan.” Nem is kell „alásan” csak „jelentem”. *(Leül egy fotőjbe. Elnyújtózkodik benne. Ahogy a kezét hanyagul a szék karjára teszi, a szivar lecsuszik belőle s lehull. Nem ügyel rá.)*

ERZSI. Diktálja hát!

JANI. Ird mégis, hogy „alásan.” Ne mondják hogy nem tudok böcsületet. És ird, hogy „Nagyságos”. Adjuk meg mindenkinek a magáét. Tisztességgel menjünk a másvilágra.

ERZSI. *(Helyesel.)* Tisztességgel. Mink nem vétünk senkinek.

JANI. „Jelentem alásan, meghaltam.”

ERZSI. Tovább.

JANI. Tisztelettel... Ződág János.

ERZSI. Csak ennyi!

JANI. Ennyi. Ird még a nevem alá, hogy „Frajter az harmadik kompániába.” Engem ugyanis katonamódra temetnek. Trombitás bandával.

ERZSI. Dehisz akkor nem együvé temetnek bennünket!

JANI. De együvé muszaj. Ird csak oda. „És... tegyenek bennünket egy-koporsóba, egy-sirba, ez az utolsó kívánságunk.”

ERZSI. *(Sirásra lágyult hangon, miközben ír is.)* Egy-koporsóba... egy-sirba...

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbie, Panni.

(Kopogtatás.)

JANI. *(Komoran.)* Ki az?

ERZSI. *(Elborzadva csendesen.)* A halál.

PANNI. *(Ujra kopogtat. Kis szünetre benyit.)* Itt vagy?

ERZSI. *(Elképedve hanyatlik hátra a széken.)* Még ide mered dugni azt az orcátlan orcádat!

PANNI. *(Lihegve, érzéssel.)* Ne haragudj rám!... Erzsi... Bocsáss meg... Mindent jóvá teszek... Az ajtót nyitva találtam... Bezártam, hogy meg ne szidjanak... Én jóváteszem Erzsi... Rádakadtak? Mit csináltok? Én összevesztem az asszonyommal, csak azért, hogy kidobjon, és te a helyemre állhass. Akkor nem találhatnak rád.

ERZSI. És kidobott?

PANNI. Nem, az istentelen! De három nap múlva kidob. Mingyár fogadott másikat, de az csak három nap múlva... *(Elrémülve.)* Mit csináltok? Mért vagytok levetközve? Pisztoly! Jézus Mária!

ERZSI. *(Csüggedten.)* Meghalunk! Meghalunk!

JANI. *(Komoran, félvállról.)* Meghalunk!

ERZSI. *(Fölpattan.)* Te vagy az oka! Te küldted ránk a halált! Te ástad meg a sirunkat! Te átkozott... *(Megrohanja.)*

(A cimbalom ismét megszólal. Valami szép bús magyar dalt játszik. Nem baj az, hogy a lármában elvesz. Elég ha koronkint előhangzik.)

JANI. *(Már előbb Erzsi felpattanásakor az ajtónak került. Ő is püföli.)* Te vagy az oka! Otthon is mindig járt a szád! Nesze! Nesze! *(Tenyérrel veri a hátát és a fejét.)*

PANNI. *(Ütés közben ahányszor szóhoz jut.)* Ez a köszönet?! Ez a köszönet?! Jaj!

ERZSI. *(Jani kiabálásával egyszerre kiabál, s közbe tépi Panninak a kontyát, blúzát.)* Te kolera! Te emberpusztító rossz szél! Te átok-csillag alatt született vipera! Temiattad vesztettem el a boldogságomat, életemet! *(Pannit össze-vissza hempergetik, öklözik. Rongyossá tépik.)* Rúgja ki Jani! Rúgja ki!

PANNI. *(Kimenekül.)*

JANI. Ki kutya! Kifele! Ki innét méregkeverő! Hogy a tüzes pokol nyeljen el a lakodalmas napján! Most megkaptad a magadét! *(Kirugdossa.)*

ERZSI. *(Az ajtóig követi. Ott megáll a küszöbön és a csipőjére teszi a kezét. Kifelé beszél utánok:)* Ki a rongyot! Ki!

JANI. *(Visszatér. Lihegve.)* Ez is megemlegeti a halálunk napját. Sajnálom, hogy Marcinak meg nem mondhatom, mit cselekedett ez a beste velünk! De már nem érek rá.

(A cimbalom elhallgat.)

ERZSI. Én is lefösteném neki. Bolond, ha feleségül veszi. Meg fogja mérgezni az életét. *(Más hangon.)* Ha mérgező volna a ház...!

JANI. Mérgező? Orvosnál köll lennie.

ERZSI. Van is neki egy üvegajtaju kis fisonyérba. Van ott mindenféle orvosság.

JANI. Én nem bánom azt se. Csak hathatós mérget adj.

ERZSI. Csakhogy én nem tudom ám, melyik a mérgező, melyik az orvosság? Oszt hátha véletlenül orvosságot veszünk be? *(Leül oda, ahol irt.)*

JANI. *(Legyint. Kis szünetre.)* Hagyjuk. Véletlenül orvosságot vennénk be, még egészségesebbek lennénk, mint vagyunk. Maradjunk a pistolynál. Ez egyszerre végez. *(Félre von egy fotójt.)* Itt ugye a pokrócon?¹⁵ Itt jobban elférünk egymásmellett, mint amott a diványon. *(Félretolja a fotójt.)* Itt a pokrócon...

ERZSI. Várjon az átreccot... Hogyan írjam a kapitány úrnak az atrecát?

JANI. Sohse irjad. Ugyse megyen postán. Tudják, hogy neki szól. Itt haljunk meg e.

ERZSI. Várjon: két gyertyát is gyújtok a fejünkhő. *(A szőnyegre néz. Gyászos elmélázással. Elfogult hangon.)* Itt fogunk feküdni. Itt találjanak bennünket egymás mellett holtan.

JANI. *(A szőnyegre néz.)* Itt.

ERZSI. *(Az íróasztalon levő két gyertyát alvajáró lépésekkel az előtérben álló asztalra teszi. De nem gyújtja meg. Csend, míg ezt cselekszi.)* Hogy megijed majd a kisasszony!

JANI. Hát nem tehessünk róla.

ERZSI. Az asszony elájul. Irnunk kell nekik is, hogy bocsássanak meg, de nem lehetett másképp.

JANI. *(Legyint.)* Fenét irsz már annyit!

ERZSI. De az kell.

JANI. Hát csak ird. Elég, ha egy kis cédulát irsz, hogy ne ijedjenek meg, mert meghaltunk. Aztán kiakasztjuk az ajtóra. *(A fotó karjára könyököl s a szeme ismét búsunalommal a pezsgős kosáron pihen.)*

ERZSI. Úgy lesz jó. Akkor nem ijednek meg annyira. *(Ir.)* Bocs-á-nat-ot ké-rünk, hogy meghal-tunk. Ne tes-sen-ek meg-ij-edni. Így. Akassza ki Jani. A gitt friss az alsó üveg körül. Kaparjon belüle egy csipetnyit, oszt ragassza ki vele. *(Míg Jani künn időz, a kezét tördelve jár föl és alá.)* Oh irgalomnak Istene! Hogy így kell elpusztulnom! Hogy beleüldöztek! Mint a hajtók a vadat a vadász puskája elé. *(Letérdel.)* Oh könnyörületnek Istene! Bátoríts, erősíts! Oh minden teremtésnek szent istene, végy magadhoz engem! *(Érthetetlenül dadog tovább.)*

¹⁵ Pokrócot ne értsenek valamelyik színházban. A nép a szőnyeget mondja pokrócnak.

JANI. *(Visszatér.)* Kiragasztottam. Bezártam az ajtót is.

ERZSI. Jöjjön: Imádkozzunk mielőtt meghalunk. *(Feléje nyújtja az egyik kezét.)*

JANI. *(Letérdel Erzsi mellé.)*

ERZSI. *(Dideregve.)* Oh teremő egy szent atyám... *(Hebeg érthetetlenül.)*

JANI. Ne azt imádkozd. A miatyánkot. Én egyéb imádságot nem tudok könyv nélkül.

ERZSI. *(Vontatottan, érzésben el-elakadó lélegzéssel.)* Miatyánk Isten... ki vagy a mennyekben...

JANI. *(Térdeltében úgy van fordulva, hogy a szeme akaratlanul is a pezsgős üvegeken pihen. Gyászhangon mondja utána.)* Miatyánk Isten, ki vagy a mennyekben...

ERZSI. *(Mély fohászkodással.)* Szenteltessék meg a te neved... *(A feje lecsügged.)*

JANI. Szenteltessék meg a te neved... *(Kis szünet. Komolyan.)* Te Bözsi! Ittál te már pezsgőt?

ERZSI. *(Búsan nemet int a fejével. Aztán szóval is, annélkül, hogy Janira rápillantana)* Nem.

JANI. Te Bözsi. Ugyis meghalunk, most már mindegy.

ERZSI. *(Fájdalmasan.)* Ugyan, hogy tud ilyenkor arra gondolni?

JANI. Sz' ugyis ráérünk. *(Csüggedten.)* Vagy nincs már időnk?

ERZSI. Időnk vóna. *(Lassu fejmozdulattal az órára pillant; sóhajtás-szóval.)* Még csak kilenc óra.

JANI. Kilenc óra? hiszen akkor ráérünk! Mit sietünk? Iszunk abbul a pezsgőből. Mingyár bátrabban halunk meg.

ERZSI. *(Még mindig komolyan.)* Én nem bánom. De mit szólnak? *(Térdeltében a szőnyegen heverő kendőjéért nyul.)*

JANI. Mit szólnak? *(Kissé büszkén.)* Leteszem az árát, hát mit szólnának? *(Fölkel.)* Hogy egy ilyen üveggel?

ERZSI. *(Fölkel és vállára vonja a kendőjét. Még mindig fásultan.)* Nem tudom.

JANI. *(Kivesz egy üveget.)* Drága lehet. Van ez két korona is tán egy ilyen üveggel.

ERZSI. Még három is lehet, de talán négy is.

JANI. Négy is. *(Hitetlenül rázza a fejét.)* Olyan drága bor a világon sincs tán. Dehát bánja a tatár. Ugyse kell már nekem ez a pénz. *(A zsebébe nyul. Pénzt vesz elő.)* Itt van négy korona. Ird fel egy cédulára: „Négy korona a bor árába.” *(Bontogatja.)* Hogy kell ezt kinyitni? Nézd már dróttal van bekötözve. *(Kivonja a panganétját és ügyetlenül dolgozik a drótok elszaggatásán.)*

ERZSI. *(Komoly arccal.)* Behozom a tuplihúzót. *(Kimegy.)*

JANI. *(Utána beszél.)* Mér ne innánk egyet, minekelőtte meghalunk? Legyünk egyszer urak, legalább az utolsó stáción.

ERZSI. *(Visszatér.)* Durranik ám ez. De ha lassan húzza, nem durranik. *(Átadja a dugóhúzót. És poharat tesz az asztalra.)*

JANI. Hadd durranjon, legalább hozzászokunk. Mikor gyönnnek haza?

ERZSI. Éjfélután.

JANI. *(Legyint.)* Hajjaj! Aztán te hogy siettettél! *(A további beszédekben leteszi az asztalra a panganétot, s kibontja az üveget.)* Minden ló vár az emberre. Várjon a Szent Mihály lova is! Igaz-e?¹⁶

ERZSI. Igaz. *(A kályhához megy.)* A tűzünk is elalszik. Megigazitom.

JANI. Meghalni sohse siessen az ember. Csak ha muszaj. Én ugyan nem félek a haláltul, mer a reglama is aszongya, hogy nem illő félni a haláltul az jó hazafinak. De azér élek ameddig élhetek. Mer azt is mondja a reglama, hogy oktanul nem szabad feláldozni az életet.

ERZSI. Én bizony jobban szerettem volna öregkoromba...

JANI. Hát bizony ugy lett volna az szép Bözsi, ha ketten szépen öregedtünk vóna meg, mint a plébános úr két diófája odahaza. *(Kivonja a dugót. Meglepődve bámul, hogy fut a bor, de csakhamar a szájához kapja.)*

ERZSI. Fut, fut!

JANI. *(Nagy szemfordulással.)* Ejnye de jó bor ez te! Még az orrom belsejébe is cikrázik. Kóstold csak! *(Nyújtja a palackot.)*

ERZSI. *(Szomorúan mosolyogva. Iszik.)*

JANI. *(Szintén a palackból iszik.)* Ejnye be gyönyörű ize van! No látod! Hát nem kár lett volna meghalni előbb! Nem könnyebben nézünk majd a halál szemibe is? *(Iszik egy kortyot.)* Igyál hát! Bátorodj! *(Isznak.)*

ERZSI. Jó.

JANI. Nem hiába olyan parádés cifra ennek az üvegje. *(Rápillant a kosárban maradt palackokra.)* Arany pöcséttel van bepöcsételve. *(Leül és a tekintete bámulattal pihen a kosáron.)*

ERZSI. Én nem is gondoltam, hogy ez ilyen jó! Láttam, hogy itták, de azt gondoltam, hogy bor, bor!

JANI. *(Diadalmasan.)* Minthacsak egy angyal mondta volna: Itt van: igyál! *(Elborultan.)* Mint a siralomházba szokás, hogy a rabnak az utolsó napon minden jót adnak. *(Iszik.)* Igyál! *(Isznak.)* Bontsd fel a másikat is. Vagy én. Itt az ára. Ej mit olvasgassam!? *(Belecsapja az erszényt a kosárba.)* Itt van minden pénzem. Ugyse kell már! Megvettem mind! Mind a mienk! *(Sorban kihuzza a dugót minden üvegből. A kifutó bort mindannyiszor a szájával kapja el. A palackokat az asztalra rakja. Félreveti a pisztolyt a szőnyegre.)* Félre halál! Várj mig szólítunk!

ERZSI. *(Mig Jani a dugókat húzza.)* Jaj! Nem lesz baj?

JANI. Kitül lenne?

ERZSI. Igaz. De mégis megirom a cédulát. *(Ir.)* „Nacs-cs-á-gos doktor ur.” *(Mosolyogva.)* Milyen könnyű ez a toll! Az előbb olyan nehéz volt, mintha egy kiló terhe volna, most meg eccerre akárcsak a pehely.

JANI. *(Diadalmasan.)* No látod, nem hiába isszák ezt az urak! „Pezsgő.” Én nem is tudtam mi az a pezsgő.

ERZSI. *(Ir.)* „A bort megittuk. Árát a kosárba tettük... tük becsülettel.” Igy.

¹⁶ A következő beszédek csak addig tartanak, míg a dugót sikerül kihuznia. A többi elhagyható. De azért a szereplő ne gyors kézzel dolgozzon, mert akkor a jelenet igaz színét elrontja.

JANI. Ni, ez másforma üveg. Ez nem pezsgő.

ERZSI. *(Legyint.)* Az bizonyosan savanyú.

JANI. *(Szórakozottan azt is odaállítja az asztalra.)* Mintha csak egy angyal súgta vóna... No lásd! *(Leül. Fogja az egyik palackot.)* Szerbusz.

ERZSI. *(Fogja a másik palackot. Kocintanak.)* Szerbusz! *(Isznak. Palackból.)*

JANI. *(Magában morfondíroz.)* Csak jönne most elejbém az a Jópál Máté! Ugy vágnám pofon, hogy eccerre bebukfencezne az ispotályba!

ERZSI. *(Maga elé méláz.)* Zöldjibe vágja le a búzát a halál.

JANI. *(Méláz.)* Sajnálom a falumat, szép fiatalságomat. *(A feje a mellére csügged.)*

(A cimbalom újra megszólal, valami moll adáziót játszik.)

ERZSI *(Folytatja maga elé meredő, mélázó szemmel.)* Szép leánykoromat; virágzó rózsafámnak túbül kivágását. *(Szünet.)* Hallja? A halál muzsikája. *(Feje a mellére csügged.)*

JANI. *(Kis szünetre.)* Az Isten tenne valami csodát!

ERZSI. Micsoda csodát?

JANI. Az Isten a halottakat is feltámasztja, ha akarja. Hát az élőket mégjobban megtarthatná.

ERZSI. Ha otthon volnék, még a falevél is engemet rejtene. De itt ebbe az idegen városba, ki rejt el engem?

JANI. *(Megélnkül.)* Te Bözsi! Hát hogyha... színleg engednél, engedelmeskednél. Aztán mikor otthon vagy, kivágnád az akaratodat, hogy... nem akarod!

ERZSI. *(Reménytelenül.)* Ösmeri a bátyámat.

JANI. Kötelet csak nem kötnek a nyakadba? Hun láttad azt, hogy menyasszonyt kötélén huznak az oltárhoz?!

ERZSI. *(Megélnkül.)* Az igaz. Akármilyen akaratos is a bátyám, de kötélén nem huzhat az oltárhoz.

JANI. *(Diadalmasan.)* Így lesz jó, így!

ERZSI. *(Elborul.)* Csakhogy otthon borzasztó erős a bátyám. Itt is erős, hát még otthon. *(Maga elé.)* Birhatatlan erős...

JANI. *(Elcsügged.)* Az igaz. Addig dudálnak a füledbe... Nekem meg se nappalom, se éjjelem nem lenne itt.

ERZSI. *(Fölemeli a fejét teljes eltökéléssel.)* Elszenvedem. Szidnak, kárpálnak; hallgatok. Koplaltatnak: gondolni fogom, bőjt van. Megvernek: állom. Kényszerítenek másvalahogyan, valami gonosz erőltetéssel... *(Földerül.)* Csakhogy akkor megin megszökök!

JANI. *(Az asztalra csap. Vigan.)* Bumm!

ERZSI. *(Fokozatos nagy élénkséggel.)* Aztán lesz annyi eszem, hogy... más nevire szerzek magamnak cselédkönyvet és úgy jövök vissza, hogy Budára megyek szógalni. Odaát nem találkozok Pannival. Meg ha kerestetnek is, nem tudják mi néven szógalok!

JANI. *(Fölugrik.)* Így lesz jó! Így lesz jó! Így lesz jó! *(Megöleli.)* No, teneked több eszed van, mint hat öspörösnek egy-falkába! Gyere igyál! Erre mán ihatunk egyet! *(Tölt.)* De ilyet kitanálni! Ilyet ki nem tanált még Galambos Kristóf se.

ERZSI. *(Visszaül. Boldogan.)* Ki az?

JANI. Hát aki Amerikát kitanálta. *(Isznak.)* De jó! *(A székbe rogyik.)*

ERZSI. *(Leteszi a palackot. Mosolyogva, behunyt szemmel.)* Olyan édes ez, mint a hajnali álom. *(Mosolyogva elhanyaglik a fotójben.)*

(A cimbalom nótába kezd: Limbay „Magyar Daltár” III. 474. dal.)

JANI. *(A tarkójához emeli a kezét, aztán a levegőbe vág. De ülve marad. Az arca mámoros. Ezt a szöveget dalolja:)*

Lovamat kötöttem piros almafáho,
Magamat kötöttem gyöngye violáho,
Lovamat eloldom, amikor a hold kel,
Tőled szép violám a halál sem old el!

ERZSI. *(A zsebkendőjével gesztikulálva szintén dalol. De csak egy-hangon dalolnak.)*¹⁷

JANI. *(A versszak végén.)* Igyál babám! Éljen a pezsgő!

ERZSI. Éljen! *(Iszik, hosszan iszik. Látszik rajta, hogy már mámoros.)*

JANI. *(Folytatja a nótát, ahol a cimbalom játsza. A cimbalom hirtelen elhallgat, de azért Jani fölkel és folytatja. Erzszi melléje áll. Félkarral ölelik egymást és dalolnak. A strófa második felét ismétlik.)*

ERZSI. *(A zongorához megy, és belecsapkod, de persze diszharmonikus akkordokkal. Látszik rajta, hogy látta a kisasszonyát dalolni a zongora mellett. Azt csinálná, de csak a dalolást tudja.)*

JANI. *(A szöveg végső sorát ismétli.)*

ERZSI. *(Fölkel. Megtántorodik, hogy Janihoz megy.)*

JANI. Igyunk! *(Tévedésből a vörösboros palackot fogja fel. A borból, ahogy elveszi a szájától, az ingére loccsan, a mellére. Odapillant. Leveregeti a tenyerével. Csodálkozva néz a palackra.)* Ejnye de jó ez is! Kóstold csak! *(Erzsinek a szájához emeli a palackot. Neki is loccsan a mellére. A nóta végső sorát dalolva, vagy csak úgy ismételtetik.)*

JANI. *(Fölemeli a panganétot és azzal gesztikulál.)* Hej kocsmáros száz szál gyertyát, száz világot! *(Erzséhez.)* Gyujtsd meg ezt a négy szál gyertyát,¹⁸ hadd örüljenek ezek is! *(A panganét a kezéből a szőnyegre hull.)*

ERZSI. *(Tántorog. Nevet. Nehéz nyelvvel beszél:)* Ugy forog ez a szoba, akár a ringlispi. *(Nagynehezen meggyújt egy szál gyufát, a gyufánál a levélpapírost. Az égő papirossal a két gyertyát.)* Hogy forognak ezek a gyertyák! Még a zongora is sétál. *(Egy székhez akar menni az előtérbe. A kendője lecsuszik a válláról. A szőnyegre rogyan a szék helyett. Nevet.)* A szék kicucu-curokkolt alulam. *(Ugy ül a szőnyegen, hogy a könyöke a fotójön van. Még néhányszor fölemeli a kezét és érthetetlen szavakat dadog. Végre a feje is hátra hanyatlik. Ezen végleges elhelyezkedésében úgy fekszik, mint az öngyilkosokat ábrázolják. Az asztal a szék mögött két égő gyertyával, a szőnyegen heverő panganét, az ingén a vörös bor nyoma, teljes öngyilkossági kép legyen.)*

¹⁷ Nehogy az egyik primázzon, a másik szekundáljon, mert akkor mingyár kiötlük a színész a bakából és cselédleányból. Ha egyiknek sincs hangja, annál jobb. Nem dalművészetet akarok én, hanem a lelki állapotuk jellemzését. És hát csak a szöveg legyen megérthető.

¹⁸ A buzgó rendezők és korrektorok kijavítják ezt a négy szót kettőre. Mintha sohse hallottak volna arról, hogy a részeg duplán lát.

JANI. *(Mikor Erzsi gyufát gyújt, segíteni akar. Vele csaknem egyidejűleg beszél:)* Csakugyan forog minden. Hullámszik a pokróc. *(Eltapossa, ha kell, a földre dobott papirost.)* Te vigyázz, meg ne gyujtsd a világot! Ezt a pistolyt elteszem emlékül. Ezt is megfizetem. Ott fog lógni a szobám falán, majd mikor házasok leszünk, mikor őrmester leszek! Te Bözsi! Ne aludj hát! *(Lerogyik egy fotójbe. A pisztoly a kezében.)*

ERZSI. *(Még egyszer megmozdul.)* Nem alszok. Mingyár főkelek. Csak olyan jó így... *(Mozdulatlan marad.)*

JANI. Evvel lövöldözök a lakodalmunkon. De szép lesz az! A Sárfejú urat is meghívom rá, a kapitány komámat is, káplár urat is, az egész kaszárnnyát. *(Elalszik. Ő is félszegen fekszik. Az ölében a pisztoly.)*

(A villamos lámpás elalszik. Csak a két gyertya ég.)

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Panni, Lakatos, házmester, Vica, Bíróék,
később Zsigovicsék, a kapitány és Sáfewy.

(Kis szünet után kívülről ajtózár csikorgás és értelmetlen szavak.)

PANNI. *(Kívülről.)* Erre, erre! Itt köll bemenni ezen az ajtón. *(Benyit. Visszatántorodik.)* Későn jöttünk! *(Nagy lélegzetekkel, halkan sopánkodik.)* Jézus Mária!

(Az ajtóban megjelenik egy szurtos lakatos egy nagy karika nyitó-kulccsal, továbbá a házmester, lámpással. Elrémmült arccal bámulnak.)

VICA. *(A hóna alatt batyu. Hüledezve:)* Gondoltam én ezt, mingyár gondoltam, csak nem hittem... *(Egy percig még ott áll aztán visszavonul.)*

VERON. *(Berohan nagy jajveszékeléssel.)* Bözsikém! Lelkem Bözsikém! Oh mit kell megélnem! Mit kell megélnem!

HÁZMESTER. Mentők! Mentők! Telefonálok mentőkért! *(El.)*

VERON. *(Megrázza az Erzsi vállát)* Élsz-e még angyalom!? Jaj még meleg a teste! Csak még egyszer nyisd fel a szemedet!

BIRÓ. *(Dermedten áll, aztán ő is letérdel Erzsi mellé. Reszkető hangon:)* Bözsikém! Oh ha ezt tudtam volna!

VERON. Mér nem is adta kend ennek a fiunak! Iszen csak megéltek volna!

BIRÓ. Ki gondolt ilyenre! Bözsi! *(Zokog és térdeltében kissé a kebléhez szorítja Erzsit, aztán egy perc múlva visszabocsájtja.)*

VERON. Becsületes fiu vót! Jó fiú vót! Mink vagyunk a gyilkosai!

ZSIGOVICSÉK. *(Elrémmült arccal tolonganak be.)*

ZSIGOVICSNÉ. *(Zihálva tördeli a kezét.)* Szent Isten! Szent Isten! *(Néz a halottakra. Ide oda futkos.)* Az én házamban ilyen irtózat! Elájulok! *(Székbe ájul.)*

VERON. *(Hosszan sir:)* Oh irgalmas Isten, hogy így pusztul el a mi kedves Bözsikénk...

KAPITÁNY. *(Az asztalhoz megy és kezébe veszi az egyik levelet. Olvassa, fejét csóválja. Mutatja Sárfeűnek.)* Éppen ki akartam szabadítani.

SÁRFEWY. Én meg kulcsáromnak szerettem volna. *(A kapitánynyal félrevonul.)*

ZSIGOVICS. *(A borát nézi és hüledezik.)*

BERTA. *(Letérdel és a két kezébe fogja Erzsí arcát. Mély érzéssel:)* Oh szegény kis veréb! *(A fejét ingatva:)* Szegény kis falusi verebem! *(A biróhoz szemrehányóan:)* Keményszívű ember! Maga az oka!

BIRÓ. *(Megrázkódik és a feje búbját siró arccal vakarja.)* Iszen ha tudtam volna!

VERON. *(Az öklét rázza Jópál felé.)* Te vagy az oka! Halálba üzted ezt a leányt!

ZSIGOVICS. *(Először Janit nézi meg, aztán Erzsit, ahogy ilyenkor az orvosok szokták. Tehát inget von félre, szemhéjat emel, kart mozdit. A fejét rázza mindannyiszor.)* Nincs ezeknek kutyabajuk se!

MIND. Nincs?

ZSIGOVICS. Részegek ezek, mint a soproni kefekötők!

VERON. *(Reszkető örömmel:)* Hálistennek!

ZSIGOVICS. *(Boszusan a kapitányhoz:)* Megitták a boromat, a finom francia pezsgőmet!

BIRÓ. *(A két öklét összeszorítva fordul Jópálra, s ordít.)* Pusztulj a szemem előtt, mert... agyoncsaplak!

JÓPÁL. *(Röstelkedve elkotródik.)*

BIRÓ. *(Mikor már Jópál kiment, Zsigovicsékhoz fordul. Elővonja a dolmánya belsejéből a nagy bőrtárcát. Méltósággal:)* Minden kárt megfizetek!

(Kárpit.)